

De zin van het leven — Wijsheid in de praktijk

 International
Study-centre for
Independent
Search for truth

Stichting I.S.I.S.

Symposiumreeks, nummer 20

Eerder in deze reeks verschenen:

1. Er is geen weg naar vrede, vrede is de weg (1999)
2. Spirituele impulsen voor wereldvrede.
Op weg naar een Wereldraad van Wijzen (2000)
3. De cyclus van Leven en Dood (2001)
4. Het doel heiligt de middelen nooit.
Een vredelievend antwoord op terreur (2002)
5. Innerlijke Opvoeding en Zelfontplooiing in het licht van Reïncarnatie (2003)
6. De Levende Kosmos (2004)
7. Vrijheid en Ethiek in het licht van Reïncarnatie (2005)
8. De Levende Aarde — Gaia voorbij (2006)
9. Reïncarnatie — Mystiek én Maatschappelijk (2007)
10. De esoterische achtergrond van de grote religies (2008)
11. Ken je verleden, sta in het NU, bepaal je toekomst (2009)
12. Maak de Theosofie tot een levende Kracht in uw Leven (2010, 3 delen)
13. Karma: de sleutel om je levenslot in eigen hand te nemen (2011)
14. De groei van mens en mensheid (2012)
15. Praktische spiritualiteit — *boven de materie, in de maatschappij* (2013)
16. Hoe ons bewustzijn ons brein verandert (2014)
17. Rāja-Yoga opvoeding van het Reïncarnerende Kind (2015)
18. Universele Rechten van de Reïncarnerende Mens (2016)
19. Mededogen en Wijsheid — sleutels voor een harmonieuze en gezonde wereld (2017)

De zin van het leven – Wijsheid in de praktijk

9 september 2017, Den Haag

Inhoud

Inleiding	3
<i>Herman C. Vermeulen</i>	
Wat is leven?	5
<i>Bouke van den Noort</i>	
Zelfbeschikking over leven	10
<i>Wijsheid in de praktijk</i>	
<i>Mariska Zwinkels</i>	
Oneindig veel Leren	15
<i>Patricia van Lingen</i>	
Ik ben het Grenzenloze	19
<i>Ella van Zaanen</i>	
De weg van wijsheid	23
<i>Theosofia van Plato</i>	
<i>Erwin Bomas</i>	

Inleiding

De zin van het leven – Wijsheid in de praktijk

The Theosophical Society heeft op 9 september 2017 een symposium georganiseerd met als titel ‘De zin van het leven – Wijsheid in de praktijk’. Herman C. Vermeulen leidde de dag in. Hieronder volgt zijn bijdrage.

Goedemorgen dames en heren,
Van harte welkom op ons september-symposium.
We gaan vandaag met u praten over ‘De zin van het leven’ en dat is, denk ik, een belangrijk vraagstuk. Want stel u voor dat u daar een goed beeld van heeft, en u kunt voor uzelf de zin van het leven omschrijven, dan wil dat zeggen dat u vanuit die visie veel makkelijker een aantal beslissingen kunt nemen in het leven over vraagstukken waar we voor staan.
We hebben natuurlijk allerlei tradities waarin de zinvolheid van het leven is besproken, maar veel van die tradities hebben hun inhoud in de loop van de tijd geleidelijk aan verloren. Vandaag proberen wij weer wat op te bouwen.
Als u een beeld opbouwt over de zin van het leven, dan kunt u ook afwegen wat de consequenties van uw beslissingen zijn, en of u wel of niet bereid bent die te nemen. Kijk maar wat er in de samenleving plaatsvindt op dit moment. Harde punten in de kabinetsformatie zijn de levensvraagstukken. Je ziet dat het veel moeilijker is om daar overeenstemming over te krijgen dan

over een of andere begroting, want dat is een kwestie, denk ik, van uitruilen en wat spreadsheets maken om te kijken of het de kant opgaat die je wilt. Maar levensbeschouwelijke vraagstukken kunnen zo diametraal tegenover elkaar staan dat het heel erg moeilijk is om daar afspraken over te maken.

Wat we daarom vandaag willen doen is u een visie voorleggen. Een visie uit de Theosofia, die heel oud is. Het is een kennisleer, die wij als leden van Het Theosofisch Genootschap hebben bestudeerd en ook voor onszelf hebben ervaren.

We willen graag op een heel dagelijkse manier een aantal van die gedachten aan u voorleggen, zodanig dat u daar voor uzelf ook over kan nadenken en nagaan of die gedachten kloppen in het dagelijks leven. Want er is één ding dat we *niet* kunnen doen, dat is namelijk Waarheid *geven*. Waarheid komt als u zelf ideeën onderzoekt en ervaart in het dagelijks leven. Dat is een proces dat de nodige tijd inneemt en daar willen wij u uiteraard graag bij helpen. Wat u vandaag gaat horen, daar kan u nog een tijd over nadenken — maar vooral: kijk in de samenleving of u het kan herkennen. En als u het kan herkennen en u ziet de juistheid ervan, dan kan het steeds meer een deel van uzelf worden. Dan wordt het dus een persoonlijke ervaring van WAARHEID. En dan kan u dat ook voor uzelf koppelen aan de besluiten en beslissingen

waar we voor staan in het dagelijks leven. Dat is dus een dynamisch proces.

We hebben een aantal lezingen voor u, en we hebben workshops. In die workshops gaan we met u kijken of u het gestelde kan ervaren. Tegelijk is er in die workshops natuurlijk de gelegenheid voor uw 'ja-maaren'-vragen en om de antwoorden daarop met elkaar te bespreken. Maar het gaat er vooral om, om zelf met dat dynamische proces bezig te zijn. We denken dat dit heel zinvol kan zijn.

Op 20 mei jongstleden hebben we een symposium gehad waar we met elkaar hebben gesproken over zaken als depressies. De informatie die we vandaag aanbieden staat eigenlijk in het verlengde daarvan.

We wensen u een inspirerende dag.

Wat is leven?

Introductie

We zoeken met de meest geavanceerde instrumenten naar leven in het heelal, maar eigenlijk weten we niet eens waarnaar we op zoek zijn. Tenminste, niet als je naar de definitie van leven kijkt, want dé definitie van leven bestaat niet; er zijn er namelijk zo'n tweehonderd in omloop. En dat terwijl als er één ding van belang is om antwoord te kunnen geven op de vraag wat de zin van het leven is, het wel een helder beeld is van wat leven precies is.

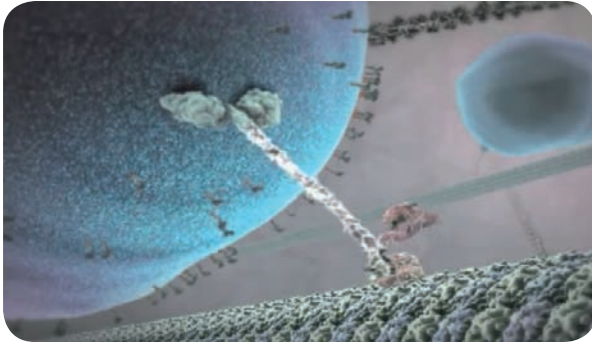
Als we kijken wat de Nederlandse Wikipedia erover zegt, is het eerste dat we tegenkomen dat het leven een eigenschap van organismen is. Maar daarmee is net zoveel gezegd als dat leven een eigenschap van leven is, en dat is een cirkelredentie waar we niet veel wijzer van worden. 'Eigenschap' wil ook zeggen dat er eerst iets moet zijn dat leven veroorzaakt, iets dat leven als eigenschap heeft.

In de definitie die vervolgens wordt gegeven komt dat idee ook naar voren: die luidt in het kort dat leven een chemisch systeem is, dat door middel van stofwisseling in staat is om zich in stand te houden, te groeien, zich voort te planten.

Het gaat in deze materialistische visie dus om een chemisch systeem, om levenloze materie, die in een bepaalde samenstelling plotseling tot leven komt. Op welk moment en hoe dat leven dan ontstaat blijft nog een raadsel, maar de gedachte is in ieder geval dat het voortkomt uit de stof.

In het algemeen wordt in deze visie de cel als kleinste bouwsteen van leven beschouwd. Al het leven is opgebouwd uit cellen, zo is de redenering. Maar het wordt interessant als we in die cel een kijkje nemen. Met verbazing ontdekken wetenschappers namelijk dat die cel een wereld van leven op zich is. Met de huidige technologie zijn we in staat om tot in het kleinste detail de processen in de cel te volgen. Die blijken zo complex en gestructureerd dat vaak de vergelijking met een stad wordt gemaakt: iedere cel zou je kunnen zien als een complete functionerende gemeenschap met eigen energiecentrales, fabriekjes waar bouwstenen gemaakt en verpakt worden, transportsystemen waarmee die bouwstenen vervolgens vervoerd worden naar precies de juiste plek. Er zijn kopieermachines, er is afvalverwerking, kortom: een wereld van onophoudelijke doelgerichte acties van moleculen en eiwitten waarbij alles op elkaar afgestemd is.

Om visueel te maken wat er allemaal in zo'n cel gebeurt hebben wetenschappers een animatiefilmje gemaakt op basis van de waarnemingen die ze hebben kunnen doen. Dit is een fragment waarin we zien hoe bouwstenen (omsloten door een bolvormig membraan) over een stukje 'snelweg' in de cel worden getransporteerd. Het lijkt misschien sciencefictionachtig, maar die moleculaire machientjes, die eiwitten, blijken zich letterlijk zo stap voor stap te verplaatsen. Leuk om te bedenken dat dit op dit moment in miljarden cellen van ons lichaam plaatsvindt.

Het animatiefilmpje is te zien via de link: <https://www.youtube.com/watch?v=wJyUtbn0O5Y>.

De grote vraag is nu: wat stuurt alle processen aan van die zogenaamde levenloze moleculen? Als leven een eigenschap van organismen is, met de cel als kleinste eenheid daarvan, zoals de wetenschap nu stelt, wat is het dan wat er in die cel plaatsvindt? Wat is het wat al die zelfstandige beweging in gang zet?

Definitie van leven van Plato

Iemand die ons bij het beantwoorden van deze vraag op weg kan helpen, en die we graag aanhalen in dit verband is Plato. Plato geeft vanuit de Oude Wijsheid een eenvoudig maar helder en universeel antwoord op de vraag wat leven is.

Leven, zegt hij, is het vermogen om in beweging te komen, en te kunnen reageren.⁽¹⁾ Dus het vermogen om actie en reactie te veroorzaken. En dat is precies wat we in die cel zien gebeuren: het in beweging komen van al die microscopisch kleine onderdelen, die in hun complexe samenwerking dus op elkaar reageren. Maar laten we kijken waar deze definitie nog meer voor opgaat, want niet alleen binnen de cel, maar ook tussen cellen is er sprake van een continue beweging. Er vindt voortdurend informatie-uitwisseling plaats waarbij afhankelijk van het signaal een passende reactie optreedt. Bij ongewenste indringers komt bijvoorbeeld het immuunsysteem op gang en gaan witte bloedcellen letterlijk achter de indringers aan.

Kijken we op wat grotere schaal, dan zien we organen ook hun specifieke taak uitvoeren waarbij ze onderling afstemmen en samenwerken. Weer een stap verder is bij mensen en dieren het vermogen om te ageren en reageren helemaal een duidelijke zaak. En in het plantenrijk zien we naast groei, beweging dus, óók het vermogen om op de omgeving te reageren. Bo-

men kunnen elkaar waarschuwen met signaalstoffen als ze door insecten worden aangevreten. En onlangs is de spectaculaire ontdekking gedaan dat de bomen van een compleet bos via wortelsystemen met elkaar in contact staan en informatie en voedingsstoffen uitwisselen. Er wordt door gezonde bomen bijvoorbeeld actief water gepompt naar soortgenoten die het moeilijk hebben en anders zouden uitdrogen.

Gaan we weer een stap verder, dan zien we dat ook de aarde en andere planeten in ons zonnestelsel aan Plato's definitie voldoen. We zien de planeten om hun as draaien, en gezamenlijk draaien ze ook om de zon. En ons zonnestelsel als geheel blijkt zich op zijn beurt om een nog groter centrum te bewegen. En ook hier, op deze kosmische schaal vindt continu interactie plaats. Denk bijvoorbeeld aan de getijdenwerking door de maan en al het waterleven dat er afhankelijk van is. Of Jupiter die met zijn twaalfjarige cyclus voor een verhoogde zonneactiviteit zorgt.

Gaan we naar het andere uiterste en kijken we op microniveau, dan is het niet anders. Vergelijkbaar met een zonnestelsel bestaan atomen uit om een kern draaiende deeltjes, en in de fysica is het raadselachtige fenomeen ontdekt dat atomaire deeltjes over grote afstand tegelijkertijd op elkaar reageren. En als we denken aan chemische reacties: een duidelijker voorbeeld van interactie van moleculen is er haast niet, zou ik zeggen.

Het is een hele opsomming maar wat we duidelijk willen maken is dat we hier een fundamentele conclusie uit kunnen trekken: namelijk, dat waar we ook kijken, en op welke schaal dan ook: ALLES beweegt. Alles ageert en reageert op elkaar. Probeer maar eens iets te bedenken dat geen beweging kent, hoe langzaam dat ook in onze ogen mag schijnen.

Als je hierover nadenkt, dan kan het niet anders dan dat dit verwondering oproept: waar komt die beweging vandaan? En die verwondering is cruciaal om verder te komen met het antwoord op de vraag wat leven is. Want waarom beperken we onszelf door te stellen dat leven uit cellen moet bestaan? Of dat er alleen sprake van leven kan zijn als er elementen als koolstof en waterstof aanwezig zijn? Waarom stappen we niet over deze onszelf opgelegde beperking heen en kijken we wat al die beweging op kleinere en grotere schaal in gang zet?

Spiritualistisch uitgangspunt

En ook hierbij kan Plato ons weer helpen, want in zijn beschrijving van wat leven is, introduceert hij nog een begrip: *zelf-beweging*. En daar zegt hij het volgende over: iets dat van buitenaf in beweging wordt gezet, is altijd tijdelijk en eindig. Maar zelf-beweging, datgene dat beweging van binnenuit veroorzaakt moet tijdloos zijn.⁽²⁾ Zelf-beweging heeft geen begin en geen eindpunt, want als het eindig zou zijn, zou het nooit als bron voor die beweging kunnen dienen.

Als we dit nu samenvatten dan komen we aan de hand van Plato tot het volgende:

1. Alles beweegt en reageert op elkaar, dus *alles* is dan ook leven.
2. Leven of beweging komt van binnenuit en is tijdloos.

Leven is dus oneindige zelf-beweging. Het is dus niet een *eigenschap* van organismen zoals Wikipedia stelt, maar de *oorsprong*, de *essentie* ervan. Het is het ZELF van alles dat van binnenuit in beweging komt. In de Theosofia wordt dit ook wel het spiritualistisch uitgangspunt genoemd: het idee dat alles wat we waarnemen, elke verschijning, de uitdrukking is van een innerlijke kracht die erachter of erdoor werkt.

Maar waar komt die kracht vandaan? Wat is het ZELF dat in beweging komt? Om daar een goed begrip van te krijgen moeten we proberen een beeld op te bouwen van die oneindige bron waar Plato het over heeft. Oneindig wil zeggen, grenzenloos. En dat betekent dat er niets af kan worden gehaald of aan kan worden toegevoegd, anders zou het niet grenzenloos zijn. Dat houdt óók in dat alles dus in essentie die grenzenloosheid moet zijn anders zou het erbuiten vallen en er bestaat geen 'buiten' de grenzenloosheid. En dat betekent dus ook dat het ZELF van het één ook in essentie het ZELF van het ander is. Alles is een uitdrukking van EEN GRENZENLOOS LEVEN.

Dit zijn nogal wat denkstappen, maar je zou dit je kunnen voorstellen als een oneindige, bewegingloze oceaan die alles in zich besloten heeft. Zodra er beweging in komt, ontstaan er golven en stromingen waarvan wij denken dat het dingen op zichzelf zijn. Maar wat wij als afzonderlijke dingen waarnemen, is slechts een beperkte uitdrukking van het ENE UNIVERSELE LEVEN. Bewegingloos als oneindige grenzenloosheid,

maar eeuwig in beweging in al zijn delen.

En dat is een belangrijke gedachte: het is niet zo dat al het individuele leven tezamen een eenheid vormt, maar alles *is* die eenheid waar het op individuele wijze uitdrukking aan geeft.

Iedere vergelijking gaat natuurlijk mank, maar een andere analogie om het beeld te helpen opbouwen, is de vergelijking met een boom: alle onderdelen van die boom – de wortels, de stam, de takken, de bladeren – herkennen we als afzonderlijke onderdelen. Ze brengen elk een deel van die boom tot uitdrukking, maar *ze zijn* wel die boom, het is het ene leven van die boom dat door al die onderdelen stroomt.

Net zo doorstroomt het grenzenloze leven ieder wezen waarvan elk zijn eigen unieke facet tot uitdrukking brengt.

Van atomen tot heelallen, het is hetzelfde leven waarvan wij slechts een beperkte vorm, de uiterlijke schil waarnemen. Het fysieke brandpunt op dit uiterlijk gebied zou je kunnen zeggen. We zien alleen het topje van een spreekwoordelijke oneindige ijsberg. Net zoals we elektriciteit als beginsel niet zien, maar wel alle mogelijke vormen van activiteit ervan.

Een andere benaming van leven is bewust-zijn. Zodra er beweging in die oceaan komt is er bewust-zijn. Letterlijk het *zijn* dat er bewust is. *Zijn* dat in beweging komt, op een of andere manier waarneemt en daardoor kan reageren, zoals Plato in zijn definitie beschrijft.

Cycliciteit van bewustzijn

Bewustzijn of leven is dus grenzenloze, eeuwige beweging, maar we kunnen er wel patronen in herkennen. Leven genereert namelijk een aantal natuurwetten en één daarvan is cycliciteit. Als we bij het voorbeeld van de oceaan blijven, zien we dat er een ritme in de beweging zit. Het is een ritmisch komen en gaan van golven in die oceaan. Leven kenmerkt zich namelijk door afwisselende perioden van activiteit en van rust, verschillende toestanden waarin bewustzijn zich kan bevinden. Wat in onze ogen een verschijnen en verdwijnen is, is niets anders dan het verschuiven van het gebied van activiteit van dit bewustzijn. Het is een dynamisch proces, waarbij bewustzijn zich periodiek van het uiterlijk gebied naar het innerlijk gebied terugtrekt om na een periode van rust zich weer naar buiten te keren.

Leven en dood zijn dan ook slechts fasen van het leven. En wat we dood noemen is niets anders dan een andere *toestand* van leven. Dat betekent dus dat er *continuïteit* van leven is, en er alleen sprake is van *relatieve* begin- en eindpunten. Het uiterlijk verschijnsel als zodanig – dus het lichaam – verdwijnt, maar het bewustzijn dat door het lichaam heen werkte, is er nog. De golf als verschijnsel verdwijnt, maar de essentie leeft voort als onafscheidelijk deel van die oceaan.

Een innerlijke drang om te groeien

Maar hoe ontstaan die golven? Wat zorgt er na een periode van rust weer voor het ontwaken? Zoals bijvoorbeeld de natuur in de lente weer tot leven komt en alles weer gaat bloeien en groeien.

En dan komen we bij de tweede wetmatigheid die we bij leven kunnen herkennen, namelijk de drang om te groeien. De innerlijke drang die in alles besloten ligt om steeds meer van die oneindigheid tot uitdrukking te brengen. Het is dezelfde drang die ervoor zorgt dat we iedere morgen weer wakker worden, klaar om nieuwe ervaring op te doen en nieuwe dingen te leren. Het is dat wat zich bij dieren als het overlevingsinstinct uit en wat in een zaadje besloten ligt om uit te groeien tot een gigantische boom. Hoe krachtig die drang is, kunnen we zien aan het verschijnsel dat iedereen wel kent, van opengebarsten asfalt waar een ontkiemend plantje dwars doorheen groeit vanuit het donker.

Een ander woord voor deze drang, deze wetmatigheid is evolutie. Evolutie in de betekenis van het steeds meer ontplooiën van al de oneindige vermogens die al het leven in essentie in zich heeft. En omdat er geen begin- en eindpunt in de grenzenloosheid is, zien we ook een oneindig aantal vormen van uitdrukking hiervan. Die ontwikkeling, die groei betekent ook dat in het cyclische proces niets op hetzelfde niveau terugkomt, maar altijd een stapje hoger, als een spiraal dus eigenlijk. Niets blijft gelijk, maar als uitdrukking van het ENE is alles wel gelijkwaardig. Afhankelijk van hoe ver een bewustzijn geëvolueerd is, van binnenuit zijn vermogens heeft ontplooid, bevindt het zich op een bepaald niveau van ontwikkeling. En een paar van die niveaus kennen we allemaal, dat zijn namelijk onze natuurrijken. Het mineralen-, planten- en dierenrijk, elk brengt zijn eigen karakteristieke stadium van ontwikkeling tot uitdrukking. En binnen die

rijken doet ieder individueel bewustzijn dat weer op zijn eigen manier.

Emanatie, samenwerking, leven binnen leven

Maar die verschillende natuurrijken staan niet los van elkaar. Sterker nog, ze kunnen niet zonder elkaar. Ecologen weten als geen ander dat in ecosystemen alles samenhangt en iedere schakel een functie in het geheel heeft. Deze samenwerking in de natuur is dus een noodzakelijke, en naast cycliciteit en evolutie vormt die ook een derde wetmatigheid van leven. Leven kan alleen bestaan dankzij ander leven. Zoals wij afhankelijk zijn van onze planeet, zijn de cellen in ons lichaam weer afhankelijk van ons, en andersom zouden wij zonder cellen niet ons lichaam kunnen hebben. Het is een onderlinge afhankelijkheid waarbij het verder ontwikkelde bewustzijn de mogelijkheid biedt aan minder ver ontwikkeld bewustzijn om zich te manifesteren en tegelijkertijd vormt dit lagere bewustzijn het noodzakelijke voertuig voor dat hogere. Een ander woord voor deze samenwerking is emanatie wat letterlijk uitstroming of uitvloeiing betekent. Het is het uitvloeien van een sfeer van hoger ontwikkeld leven waarbinnen minder ver ontwikkeld leven zijn bestaan kan hebben. Er is dus nooit sprake van schepping uit het niets, maar altijd van aantrekking van wat er in essentie al is. Emanatie is de wetmatigheid van leven binnen leven, waarbij het verder ontwikkelde, het overkoepelende bewustzijn het patroon neerlegt dat het lagere automatisch volgt.

Deze wetmatigheid verklaart ook waarom we universele patronen in de natuur tegenkomen zoals de gulden snede die we in alle rijken terugvinden. Van de vorm van schelpen, de verdeling van bloemblaadjes tot verhoudingen in ons lichaam, overal zien we deze kosmische verhouding die zich weerspiegelt in het leven dat er deel van uitmaakt.

Een ander interessant verschijnsel dat we kunnen verklaren met emanatie is het fenomeen dat afzonderlijke elementen niet het gedrag kunnen verklaren van het grotere geheel waar ze deel van uitmaken. Als je bijvoorbeeld kijkt hoe een bijen- of mierenvolk zich als perfecte eenheid gedraagt, is dat niet te verklaren vanuit de afzonderlijke bijen en mieren. Of het ritmisch kloppen van het hart, dat ook niet is te verkla-

ren vanuit de afzonderlijke hartcellen. Het is altijd het minder ver ontwikkelde bewustzijn – de afzonderlijke elementen – die binnen de invloedssfeer van het hoger bewustzijn, automatisch het patroon volgen.

Zo boven zo beneden, precies zoals onze organen automatisch hun taken binnen ons bewustzijn uitvoeren, zien we cellen zich specialiseren binnen de invloedssfeer van die organen. En zo, tot slot, komen we weer uit bij al die processen in de cel waarmee we begonnen: die talloze moleculen en eiwitten die op hun beurt binnen de invloedssfeer van de cel hun taken uitvoeren. Als minuscuul schakeltje in de oneindige reeks van leven binnen leven, op weg om steeds meer van de oneindigheid tot uitdrukking te brengen.

Samenvatting

Alles nog even op een rijtje:

1. Volgens de definitie van Plato is leven (of bewustzijn) het vermogen om te ageren en reageren. Alles beweegt, dus ALLES is Leven.
2. Al die bewustzijnen zijn uitdrukking van het ENE grenzenloze leven. Dus die ‘oneindige oceaan’.
3. We hebben gezien dat leven een aantal wetmatigheden kent.
4. De eerste wetmatigheid is cycliciteit: afwisselende perioden van activiteit en rust. Een continu proces, waarbij leven en dood slechts verschillende toestanden van leven zijn.
5. Vervolgens de wetmatigheid evolutie: de innerlijke drang die in al het leven besloten ligt om steeds meer van de oneindige latente vermogens te ontplooiën.
6. En tot slot emanatie of leven binnen leven: die oneindige samenwerking waarbij geen enkele schakel gemist kan worden.

Referenties

1. Plato, *De Wetten*, 894c-896d.
2. Plato, *Phaedrus*, 245c-e.

Zelfbeschikking over het leven

Wijsheid in de praktijk

Wat is leven?

Bouke van den Noort heeft in zijn lezing een aantal basiselementen aangedragen die van belang zijn om het met u over zelfbeschikking over ons leven te kunnen hebben. Zo heeft hij verteld wat Leven is en heeft hierbij gebruikgemaakt van de definitie van Plato. Leven, zo zegt Plato, is het vermogen om in beweging te komen, en te kunnen reageren. Dus het vermogen om actie en reactie te veroorzaken.

Ook noemde Bouke van den Noort het begrip zelfbeweging, ook van Plato afkomstig: datgene dat beweging veroorzaakt moet van binnenuit komen en tijdloos zijn. Leven is dus oneindige zelfbeweging.

Bij de uitleg over hoe het leven in algemene zin werkt is genoemd dat een andere benaming van leven bewustzijn is. En ook dat Leven zich kenmerkt door afwisselende perioden van activiteit en rust; dit betreft dan verschillende toestanden van bewustzijn.

Nu gaan we van het algemene definiëren van Leven zojuist, meer specifiek in op het leven van een mens. Eén mensenleven kent verschillende fasen zoals de geboorte, baby, peuter, et cetera, maar het bewustzijn van de mens kent ook fasen over levens heen. Er is sprake van het oneindig ontplooiën van latente vermogens in afwisselende cyclische perioden van activiteit en rust. En iedereen geeft een eigen, unieke invulling aan het leven.

In deze tweede lezing, met als titel 'Zelfbeschikking over het leven', zal ik verder op deze wetmatigheden

ingaan door Reïncarnatie en Karma met u te bespreken. Bouke van den Noort besprak met u drie grondbeginselen. Uit die grondbeginselen vloeien zeven wetmatigheden voort. Die noemen we de zeven Juwelen van Wijsheid. Cyclische nu, is het onderliggende grondbeginsel van twee Juwelen van Wijsheid: Reïncarnatie en Karma. Beide zijn nodig om een beeld te vormen van de mogelijkheden tot zelfbeschikking. Ook ga ik dieper in op de vraag welk Z/zelf over welke toestand van bewustzijn beschikt. Het zelf met een kleine letter, de tijdelijke fysiek zichtbare mens, of het Zelf met een hoofdletter, de reïncarnerende Mens.

Cyclische – Reïncarnatie

In het eeuwige, grenzenloze Leven zien we afwisselend perioden van actief leven, gevolgd door perioden van rust. We zien de Natuur zich overal herhalen. Dit is echter geen statische herhaling, zoals een lopende band of een heimachine. In de Natuur is elke herhaling een uitdrukking van een wijziging van wat eraan voorafgaat. Zo volgt de dag op de nacht, slaap volgt op waken, de winter volgt op de zomer, eb en vloed wisselen elkaar af en de planeten wentelen in regelmatige, periodieke banen om hun zon. Tijdens elke cyclische periode groeit of ontwikkelt het leven zich spiraalsgewijs verder.

Reïncarnatie is ook zo'n cyclische vorm van afwisseling van een periode van actief leven en een periode van rust. Letterlijk betekent reïncarnatie 'weder-vleeswor-

ding' en hier wordt het terugkeren van een menselijke ziel in een nieuw vergankelijk menselijk lichaam mee bedoeld. Het bewustzijn, de achterliggende kracht, manifesteert zich door gebruik te maken van een voertuig, het menselijk lichaam.

De Theosofia beschrijft de Mens als een samengesteld wezen dat bestaat uit een onvergankelijk deel, 'de Geest', een lerend deel, 'de ziel' en een vergankelijk deel, 'het lichaam'. Dat lerende deel, de ziel, is het deel van de mens dat reïncarneert. Het deel van de ziel dat gericht is op de geest, met de geest overlapt, is wat wij de ware (hogere) Mens noemen, met een hoofdletter M; dat is het blijvende deel. Ook noemen we dit wel de bovenpersoonlijke mens. Hiermee geven we het verschil aan met de persoonlijke mens, het fysieke, eenmalige vergankelijke deel, de mens met een kleine letter m.

Beide delen, het hogere en het lagere deel van de mens, kunnen overigens niet zonder elkaar. Het hogere deel heeft het lagere deel nodig om ervaringen op te doen op dit fysieke gebied. Je kunt hier een vergelijking maken met een acteur en zijn rol. De reïncarnerende ziel is de acteur in een toneelstuk, en de rol die hij speelt is de persoonlijke mens in deze wereld. Die rol is tijdelijk en niet wie de acteur werkelijk is, maar is wel essentieel om het toneelstuk te kunnen spelen. De acteur kan door het spelen van de rol zichzelf tot uitdrukking brengen en ook veel ervaringen opdoen.

Cyclus van leven en dood

Je zou de cyclus van activiteit en rust, van leven en dood, kunnen vergelijken met de cyclus van waken en slapen. Als je wakker bent ben je in een andere bewustzijnstoestand dan tijdens je slaap. Dat is in essentie ook het verschil tussen wat we leven en dood noemen; het gaat om een verschil in bewustzijnstoestand. De woorden 'leven' en 'dood' worden gebruikt vanuit de perceptie van de tijdelijke persoonlijke mens, het deel dat inderdaad eenmalig is en dus sterft en tot ontbinding overgaat. Dit tijdelijke fysieke deel heeft dan zijn zinvolle functie vervuld. De ziel echter, de ware Mens, leeft door, maar dan wel in een andere toestand van bewustzijn. Het betreft verschillende fasen van leven die elkaar cyclisch opvolgen. Leven en dood zijn dus een kwestie van perspectief. Het gaat daarbij om het bewustzijnsniveau waar je je mee identificeert, het

hogere of het lagere bewustzijnsniveau, de tijdelijke of de reïncarnerende mens.

Waar je je mee identificeert kun je 'kiezen'. Je kiest op welk deel je je richt, het hogere of het lagere. Het niveau van bewustzijn in elke fase is echter wel afhankelijk van hoever je als Mens (met hoofdletter M) al ontwikkeld bent. Voor heel ver ontwikkelde mensen geldt dat zij beide fasen, leven en dood, alsmede de overgang van de ene naar de andere fase, zelfbewust ervaren. Als je zover ontwikkeld bent dat een groot deel van je bewustzijn overeenkomt met het onsterfelijke geestelijke deel, zou je kunnen zeggen dat die Mens de 'dood' overleeft. De lerende ziel herinnert zich dan ook nog de vorige tijdelijke levens. Net zoals wij na een nacht slapen ons de vorige dag nog herinneren. Dit komt echter, zover wij weten, bijna niet voor. De twee fasen die we leven en dood noemen kunnen niet zonder elkaar. Want tijdens de levensfase kan de menselijke ziel ervaringen opdoen en verder groeien in bewustzijn. In de bewustzijnstoestand van de dood verwerken we de geleerde lessen in ons karakter. Vergelijkbaar met de verwerking tijdens de slaap waarin de opgedane ervaringen gedurende de dag worden verwerkt in het bewustzijn. Als het spirituele ervaringen zijn, zijn het ervaringen die voor altijd worden meegenomen.

Zo is er sprake van continue spirituele groei, de mens wordt steeds meer zichzelf, zoals hij in wezen is. Bij elke geboorte vormt de reïncarnerende mens een nieuw lichaam overeenkomstig zijn karakter dat hij zelf heeft ontwikkeld in alle voorgaande fasen, klaar om weer nieuwe lessen te leren.

Nu is een veel gestelde vraag over reïncarnatie: "Hoe ben ik dan terechtgekomen in de omstandigheden waarin ik nu leef?" "Kies ik zelf waar ik geboren word?"

Karma en vrije wil

Het antwoord op deze vraag is 'ja', maar het betreft een ja met een uitleg. In deze uitleg spelen de begrippen karma en vrije wil een rol.

Het woord 'Karma' is van oorsprong een Sanskrit-woord en betekent 'doende', 'makende': 'handelend', of ook wel 'gevolg'. De gedachte is als volgt: als een wezen handelt, in dit geval een mens, dan handelt hij van binnenuit; hij handelt omdat er een gedachte aan ten grondslag ligt. Denken en handelen leveren

vervolgens reacties op. Karma is in wezen een keten van elkaar opvolgende oorzaken en gevolgen, die zich tot in de oneindigheid voortzetten.

Karma is onontkoombaar, zowel de fijne als de minder fijne gevolgen op oorzaken, omdat het inherent is aan de universele Natuur, die oneindig, overal en tijdloos is. Het wezen, of de mens, die de reactie opriep, zal deze dan ook onvermijdelijk vroeg of laat ondervinden. Oftewel: dat wat we zaaien, zullen we ooit oogsten. De oorzaken heb je zelf geschapen, je creëert dus ook je eigen gevolgen. Je bent dus zelf dat karma, je bent zelf die eenheid van oorzaak en gevolg.

Nu klinkt dat eenvoudig als ik het zo even zeg, maar in werkelijkheid is het erg complex door de hoeveelheid oorzaken en gevolgen die zich gelijktijdig voordoen. Nog een laatste opmerking over Karma: Karma is rechtvaardig, de wet van Karma wordt ook wel de wet van herstel van harmonie genoemd. Als we door ons handelen een disbalans veroorzaken, zal de reactie van de Natuur weer zorgen dat de balans, de harmonie, weer kan worden hersteld.

Dan weer even terug naar de eerder gestelde vraag “Kies ik zelf waar en in welke omstandigheden ik geboren word?” Het gaat hierbij niet om kiezen in de letterlijke zin dat je vlak voor je geboorte een keus maakt. Nee, die keus heb je al gemaakt, je kiest namelijk door elke gedachte die je hebt of ooit gehad hebt, bewust of onbewust tijdens de fase van activiteit. Je kiest door elke handeling die je hier en nu verricht in dit leven en alle voorgaande levens. De mens handelt op meerdere bewustzijnsniveaus, zowel persoonlijk als bovenpersoonlijk. En dat geheel bepaalt vervolgens waar en in welke omstandigheden je terecht komt.

Bij dit denken en handelen maak je gebruik van opgebouwde gewoontepatronen en opgebouwde voorkeuren, ook wel attracties genoemd. Dit gewoonte-handelen verloopt vaak automatisch en je doet dus lang niet alles heel zelfbewust. Elk moment van de dag kun je besluiten anders te leven, je verder te ontwikkelen en je daarvoor in te spannen. Maar dan wel binnen de mogelijkheden die je tot nu toe hebt ontwikkeld en het opgebouwde karma, binnen de wetten der Natuur. En dat is wat we bedoelen met vrije wil.

Omdat we over vrije wil beschikken zijn alle omstandigheden waar we in terechtkomen het gevolg van vrije keus, bewust of onbewust. En hebben we elke keer

weer de vrije keus om daarop te reageren. De mens wordt elke nieuwe reïncarnatie zichzelf, dat wat hij van zichzelf tot dan toe gemaakt heeft. En tijdens het gemanifesteerde leven heeft de Menselijke Ziel de mogelijkheid te handelen en zo te leren en zich verder te ontwikkelen.

Als mens leven we overigens niet alleen. We zijn allemaal onderdeel van een groep of eigenlijk van meerdere groepen, zoals familie, vrienden, werkomgeving, land, werelddeel en wereldbevolking. Dat betekent dat we ook met een oorzaak in dezelfde periode of plaats in een groep reïncarneren door de banden die we met elkaar hebben opgebouwd. Dat zijn de attracties die ik zojuist noemde. Dit kunnen dus zowel mensen zijn die ons goed liggen, de attracties op basis van onze voorkeuren, als mensen die ons tegenstaan, op basis van onze attracties van afkeer. Omdat het leven een ongedeeld, oneindig geheel is kun je eigenlijk niet spreken van individueel karma. Alles hangt met elkaar samen, karma is de totaliteit. We geven er dan weer wel op individuele wijze vorm aan.

Je kunt dus je leven ‘vormen’ naar hoe je het ‘t liefst wil hebben. Dat doe je altijd, continu, je vormt je eigen leven bewust of onbewust. Je maakt voortdurend keuzes afhankelijk van wat je wel of niet prettig vindt of van wat je belangrijk of onbelangrijk vindt. Dat betreft zowel persoonlijke als bovenpersoonlijke keuzes. Je bent dus verantwoordelijk voor je eigen leven. Je beschikt zelf over je eigen leven.

Z/zelfbeschikking

Ja, dat is nogal wat, beschikken over je eigen leven. Het gaat gepaard met veel verantwoordelijkheid. In het dagelijks leven wordt het begrip zelfbeschikking gebruikt om de mogelijkheid om over zichzelf en het eigen lichaam en leven te beslissen aan te duiden. Dan wordt eigenlijk alleen het vergankelijke deel van de mens bedoeld. We noemen dat zelfbeschikking met een kleine letter z. Hierover gaat de politieke discussie ‘voltooid leven’ in relatie tot euthanasie. Een ander voorbeeld hiervan is de rechtszaak dit jaar in Engeland van ouders die tot de hoogste rechters zijn gegaan om behandeling voor hun terminale baby Charlie af te dwingen. Uiteindelijk zijn de rechters hier niet meer in meegegaan.

In de Theosofia wordt met het begrip Zelfbeschikking

veel meer bedoeld. Dan gaat het over het beschikken over vele mensenlevens heen. Dat is Zelfbeschikking met een hoofdletter Z, horend bij het hogere deel van de mens dat vele malen reïncarneert. Het betreft de ontwikkeling van de lerende ziel, door het hoogste in jezelf naar buiten te brengen en te leven. Je richt je dan meer op vragen als ‘hoe komt deze persoon eigenlijk tot deze wens om zijn huidige leven te willen beëindigen’ en ‘wat kan ik eraan doen om het lijden van die mens te verminderen’?

Als we naar zelfbeschikking kijken in relatie tot leven zoals hier besproken dan kunnen we stellen dat de werkelijke mens, de menselijke ziel die keer op keer incarneert, feitelijk niet te vernietigen is, noch door brand, noch door een kogel, noch door een andere doodsoorzaak voor het fysieke lichaam. Dat deel van ons, dat eeuwig is kunnen we niet vernietigen. Daar hebben we dus geen beschikking over. Maar we hebben wel beschikking over het deel waarin de lerende ziel zich manifesteert, het menselijk lichaam; het vergankelijke, eenmalige deel. We kunnen actief beschikken over het instrument waarmee we hier en nu die ervaringen opdoen die noodzakelijk zijn voor de menselijke ziel om te leren. Wanneer we dus over het tijdelijke lichaam zelfbeschikking uitoefenen dan heeft dit direct consequenties voor de menselijke ziel. Maar hoe werkt dat Zelf-beschikken dan eigenlijk? Hoe bewust of onbewust maken we onze keuzes? Het korte antwoord daarop is dat we keuzes maken op het niveau dat we in onszelf ontwikkeld hebben.

Als we beginnen met de dagelijkse keuzes: iedereen hier aanwezig heeft op enig moment bewust de keuze gemaakt naar dit symposium te komen door zich aan te melden in plaats van naar een workshop bloemschikken te gaan. En daarna er gevolg aan gegeven door op de trein of de fiets te stappen, terwijl misschien ook net een vriendin belde met de vraag voor de gezelligheid een middagje naar het strand te gaan met het mooie weer. Lastiger wordt de keuze al als vlak voor vertrek je moeder belt dat ze zich vandaag zo alleen voelt, en of je tijd hebt om langs te komen.

Nu weten we allemaal dat we echt niet elke beslissing bewust maken. Bijvoorbeeld het hierheen wandelen vanaf het station gaat zo goed als automatisch. De spieren in het lichaam weten wel hoe dat gaat. Je hoeft niet na te denken bij elke stap die je zet. Bij de

eerste stappen, het leren lopen moest dat wel, en bijvoorbeeld bij revalidatie na een ongeluk ook. Maar in het gewone dagelijkse leven is dat voor de meeste mensen een gewoontepatroon geworden. Niet alleen lopen, maar heel veel keuzes worden gemaakt op basis van een gewoontepatroon. En zo vormen we ons eigen karakter.

Zo kun je je bijvoorbeeld aan bepaald gedrag van mensen, zoals voordringen bij de kassa, altijd ergeren. Of ben je altijd streng naar je kinderen, omdat je ooit geleerd hebt dat een ouder streng maar rechtvaardig moet zijn. Ook kan het zijn dat je jaren gestreefd hebt naar een managementfunctie omdat je vader graag wilde dat je ‘wat van je leven zou maken’ en hij dat heel belangrijk vond. Maar ook kan het zijn dat je al meer leeft naar het hogere uitgangspunt ‘wat gij wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander ...’. In deze voorbeelden hebben we het eigenlijk weer over die acteur die een rol speelt op basis van het script dat je zelf over je levens heen hebt geschreven. Het script voor die rol kun je zelf aanpassen, ook al kost dat wel enige inspanning.

Het veranderen van die patronen leidt veelal zelfs tot een flinke beproeving. Je wordt geconfronteerd met oude ingesleten gewoonten waar je veel energie in hebt gestopt, die je geworden bent, en die je omgeving van je gewend is. Er is wilskracht, moed en doorzettingsvermogen nodig om die patronen te veranderen, maar de beloning is groot. Hierbij is het besef van belang dat we die verandering alleen in de actieve fase van bewustzijn, van leven, tot stand kunnen brengen. Dus als we er nu niets aan doen, verandert er niets. Nu niet, maar ook in volgende levens niet.

Als je gewoontepatronen wilt veranderen, dan kun je het beste niet direct een heel gedetailleerd nieuw script schrijven, maar is het effectiever om een expliciete visie op te bouwen die je denken en handelen richting geeft. Een visie voor de langere termijn over hoe je je leven naar je hoogste ethische waarden wilt ontwikkelen. Je kunt dan je gedachten en handelingen toetsen aan die opgebouwde visie. Het eerdergenoemde uitgangspunt ‘wat gij wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander ...’ is dus effectiever dan ‘het streven naar een managementfunctie’ te vervangen door ‘status en veel geld verdienen’ en dat te blijven zien als ‘iets van je leven maken’.

Om verandering vorm te geven werkt een open houding van verwondering heel wat effectiever dan het opgeheven vingertje dat zegt hoe je moet leven. Verwondering biedt namelijk ruimte om te leren zonder oordeel en zelf verantwoordelijkheid te nemen voor je keuzes in het leven. In die visie voor de lange termijn passen heel goed de twee Juwelen van Wijsheid Reïncarnatie en Karma, met het onderliggende beginsel van cycliciteit.

Samenvattend: In deze lezing zijn de begrippen reïncarnatie en karma toegelicht om handvatten te geven om wijs met zelfbeschikking om te gaan. Toegelicht is het verschil tussen het leven en sterven van de tijdelijke fysieke mens (met een kleine letter m) en het leven van de ware Mens (die met hoofdletter M) die de dood van het fysieke lichaam overleeft. Ook is aan de orde gekomen dat je zelf over je leven beschikt, en dat verandering alleen mogelijk is in de actieve fase van het leven.

Om bijvoorbeeld een antwoord op de vraag te vinden of je leven voltooid kan zijn, zal je dus niet naar één leven moeten kijken, maar zal je over meerdere mensenlevens heen moeten denken.

Ik ben benieuwd of je perspectief op deze vraag veranderd is op basis van de in deze lezing geschetste Juwelen van Wijsheid.

Oneindig veel Leren

Een jong meisje vroeg aan Albert Einstein hoe hij zo slim is geworden. Hij zei daarop het volgende: “Ik heb geen speciaal talent maar ik ben zeer nieuwsgierig. Het enige wat ik doe is vragen stellen, precies zoals kinderen doen. Dat is het allerbelangrijkste en dat kan iedereen.”

In deze lezing gaan we ons verdiepen in het proces van oneindig leren. Als we voor nu aannemen wat Einstein ons meegaf, dan helpt het ons in ieder geval om nieuwsgierig te zijn en onszelf vragen te blijven stellen. Blijf de ideeën die u vandaag hoort vooral onderzoeken.

We kunnen een heel leven lang leren, sterker nog, over levens heen. Leren doe je niet alleen op school maar overal, elke dag opnieuw en zoals de titel van deze lezing weergeeft blijft het daar niet bij, nee het houdt nooit op, het is een oneindig proces. We zouden kunnen zeggen dat leren – in het licht van groei en ontwikkeling – bij het leven hoort.

Bouke van den Noort bracht al naar voren dat in *al* het leven een innerlijke drang besloten ligt om te groeien, een drang om steeds meer iets van dat oneindige leven tot uitdrukking te brengen. In deze lezing zullen we daar verder op ingaan, we gaan onderzoeken op welke wijze het leerproces in relatie staat met wie we werkelijk zijn. Bovenal willen we laten zien dat je nooit alleen kan leren en groeien.

Wat is leren?

Om de zin van het leven te leren begrijpen en de ver-

andering te *zijn* die we zelf in de wereld wensen te zien zullen we onszelf continu moeten verdiepen om tot nieuwere inzichten te komen. Leren onderscheiden welke vermogens we in onszelf aanspreken is van groot belang.

In de maatschappij vinden we twee vormen van leren terug waar vanuit we kunnen leren zien welk deel in ons geactiveerd wordt. Dat zijn *breinverstandelijk leren* en *inzichtelijk leren*.

Breinverstandelijk leren wil zeggen: het aannemen of aanleren van feiten of meningen die vastgesteld zijn zonder onszelf verder te verdiepen in de processen die daaraan vooraf zijn gegaan en ons af te vragen *waarvoor* men tot bepaalde conclusies is gekomen. Er wordt van buitenaf feitenkennis aangedragen.

Het breinverstandelijk leren is een vorm van leren die we nog wel terug kunnen vinden op scholen. Denk daarbij aan het bekende stampwerk waarbij – zonder een beroep te doen op inzichtelijk denken – bepaalde leerstof stof simpelweg uit het hoofd geleerd moet worden. Dat varieert van het leren van wiskundige formules tot jaartallen van de geschiedenis.

We beperken hierdoor echter onze vermogens door onszelf verder niets af te vragen, we nemen dan ideeën voor waar aan. We geloven het wel en vertrouwen erop dat de ander het wel weet.

Het *inzichtelijk leren* is al een stap in de goede richting waarin er meer een beroep wordt gedaan op de hogere aspecten in de mens. We trainen ons begripsvermogen door naar de achtergrond van het desbetreffende vraagstuk te kijken om tot de kern te komen.

Inzicht is het vermogen om onderlinge verbanden te zien, de samenhang tussen oorzaak en gevolg, met andere woorden *waarom* dingen gebeuren zoals ze gebeuren.

Werkelijke oorzaken liggen altijd in het bewustzijn, daar liggen dus ook de werkelijke oplossingen.

Bij het inzichtelijk leren staat dan ook het vinden van de oorzaak centraal. Met andere woorden we kijken niet naar de conclusie maar naar de weg die geleid heeft tot die conclusie. We onderzoeken *hoe* bepaalde gevolgen totstand zijn gekomen. Daardoor kunnen we tot nieuwe inzichten komen. Verwondering en het verlangen om tot een grotere waarheid te komen, spelen hierbij een belangrijke rol.

Bij wiskunde zal het niet zozeer om de formule gaan, maar we zullen proberen *begrip* van bepaalde wetmatigheden te krijgen door vragen te stellen wat eraan ten grondslag ligt. En bij geschiedenis gaat het dan niet om jaartallen, maar om ideeën die ten grondslag hebben gelegen aan beschavingen en *hoe* door het veranderen van een mentaliteit ook de geschiedenis in een nieuwe fase terechtkwam, zoals dat bijvoorbeeld tijdens de renaissance in Florence gebeurde. In deze periode kwam de inspirerende invloed vanuit de oude universele wijsheid weer tot leven.

Bij deze vorm van leren komt kennis niet van buitenaf, maar halen we het van binnenuit. We hebben immers grenzenloze vermogens in ons.

Inzichtelijk leren is herinneren

Kortom, we onderscheiden dus twee verschillende manieren van leren. Elk van deze vormen van leren spreekt andere vermogens aan.

Het breinverstandelijke leren doet meer een beroep op de vergankelijke aspecten in ons bewustzijn. We beschouwen de wereld vanuit een persoonlijke visie en daar is de ontwikkeling op gericht. Dit type leren is nooit duurzaam, immers, we vergeten de feitjes maar al te gemakkelijk.

Het inzichtelijk leren spreekt ons begripsvermogen aan, onze bovenpersoonlijke vragen doen een beroep op dat deel in ons waar universele wijsheid besloten ligt. Het is gericht op het zoeken naar duurzame oplossingen. Door te leren onderzoeken en over vraagstukken zelfstandig na te denken ontwikkelen we een ruimere visie op het leven. Dat type leren is duurzaam. Hebben we

werkelijk begrip van iets gekregen, dan vergeten we dat niet meer. Je hebt iets meer waarheid gevonden die niemand van je kan afnemen en die je ook meeneemt naar het volgend leven.

Als je deze tweede vorm van leren als uitgangspunt neemt, dan kun je zeggen dat deze vorm van leren in feite het wakker maken, het zich herinneren is, van de bovenpersoonlijke aspecten van de ziel. We hebben immers eerder geschetst dat we een deel zijn van de oneindigheid, wat tegelijkertijd betekent dat we ook alles van die oneindigheid in ons hebben. Ons persoonlijk bewustzijn hoeft zich alleen maar die vermogens te herinneren. Inzicht en kennis opbouwen van die hogere vormen van bewustzijn is dus in feite een herinneringsproces.

Lerend door het leven

Willen we het leven meer begrijpen en de zin van het leven ontdekken dan is het de uitdaging om onze oude denkgewoonten af te breken waarin we menen los te staan van het overige leven.

In plaats daarvan bouwen we nieuwe denkgewoonten op waarin we leren meer naar het leven te kijken vanuit een visie waarin al het leven ertoe doet, voor zover ons denkvermogen reiken kan. Leren gebeurtenissen in een breder perspectief te zetten – dus in het licht van de totaliteit te plaatsen – helpt ons om de betekenis of zin daarvan beter te begrijpen.

We kunnen daar zelf aan werken door het leven te blijven beschouwen en de juiste vragen te stellen. Is er bijvoorbeeld sprake van toeval? Kunnen we de kracht achter de dingen waarnemen? Kunnen we de definitie van Plato herkennen die Bouke van den Noort vanmorgen naar voren bracht over dat leven het vermogen is om te ageren en te reageren?

Zoals gezegd ligt het antwoord al in ons besloten en dienen we het in feite te herinneren. Maar dat wil niet zeggen dat we elkaar niet nodig hebben, want leren is een proces van actie en interactie. Er zijn altijd mensen die meer weten. We kunnen altijd een beroep doen op de ideeën van grote denkers als Plato, Lao-tse, Buddha, Jezus, enzovoort. Dit zijn voorbeelden van mensen die volledig dit inzichtelijk denken hebben ontwikkeld en dus de samenhang van het leven zagen en mededogend in het leven stonden. Zij zijn de werkelijke leraren van de mensheid.

Een werkelijke leraar doet een beroep op je inzichtelijk denken, en zal je nooit dwingen iets te aanvaarden. Hij zal nooit pasklare antwoorden geven maar je intuïtie aanwakkeren door je te inspireren.

Samenwerkend leren

Je hoeft niet een van die grote leraren te zijn om een ander te kunnen inspireren; op ons eigen niveau kunnen we het ook. Kunnen inspireren wil namelijk zeggen: het voorbeeld zijn, zelf je idealen leven waarin het belang van de ander altijd vooropstaat, leven vanuit je hogere natuur.

We kunnen dus allemaal op ons eigen niveau het voorbeeld van die leraren volgen door onze levenservaringen, kennis of wijsheid met elkaar te willen delen. Daar hoeven we geen diploma voor te hebben. Het is een kwestie van mentaliteit.

Die mentaliteit komt voort uit het inzicht dat je hebt in de samenhang der dingen. Alles staat met elkaar in verband, dat betekent dus dat samenwerking het meest logische in de natuur is. Kijk bijvoorbeeld naar een ecosysteem. Kijk naar de bossen, velden, de zee, *alle wezens* – dieren, planten, schimmels, bacteriën, enzovoort – zijn van elkaar afhankelijk, hebben elkaar nodig zodat het geheel kan groeien.

In de natuurrijken onder ons gebeurt dit onzelfbewust, maar wij mensen kunnen zelfbewust ervoor kiezen om samen te werken. Vanuit de geestelijke achtergrond van het leven, de eenheid van leven beschouwd, waarin alles met elkaar verbonden is, is broederschap een feit in de natuur. Daar hoeven we niet naar te streven. We hoeven dit alleen nog maar te leren zien. Deze samenwerking kunnen we in het licht van het leren opbouwen van een levensvisie ook in onszelf herkennen.

Hiërarchie in onszelf

Voor het beantwoorden van levensvragen moeten we uiteindelijk altijd een beroep doen op onze innerlijke wijsheid. Wanneer we steeds meer een beroep gaan doen op dat geestelijke deel in ons, trainen we ons bewustzijn om vanuit deze kwaliteit te denken en zullen we ons daar steeds meer door laten leiden. We doen een beroep op ons inzichtelijk leren.

Aan de hand van dit schema van de samengesteldheid van de mens kunnen we dat beter aan u uitleggen.

We zien het geestelijke deel, de ziel en het voertuiglijke deel in die samengesteldheid. De ziel is het lerende deel. Op het moment dat we bijvoorbeeld iemand vanuit mededogen willen helpen, of als we nadenken over bepaalde levensvragen, dan richten we ons denkvermogen op het geestelijke deel in ons, daar waar onze universele wijsheid in besloten ligt. We stemmen ons af op spirituele sferen en halen dan de gedachtes met overeenkomstige kwaliteit binnen. De ziel opent zich voor de invloeden van de geest. Maar de ziel kan zich ook richten op het voertuiglijke deel waarin persoonlijke belangen vaak centraal staan.

De interesses die we in het leven hebben, waar we ons op richten, bepalen dus welke invloeden we binnenhalen, welke handelingen we vervolgens verrichten en welke gewoonten we uiteindelijk opbouwen. Je wordt wat je denkt.

Het leven willen Leren begrijpen maakt dat we de samenhang en onderlinge verbanden steeds meer gaan leren zien. We spreken dan over Leren met een hoofdletter L. We leren steeds meer zien dat Broederschap een feit is in de natuur. We beseffen dat we deel uitmaken van een Spiritueel ecosysteem: een systeem waarbinnen het gehele leven *als een eenheid* met elkaar samenwerkt. In de volgende lezing zullen we daar verder op ingaan.

Waarom we zijn wie we zijn

Zoals eerder is geschetst: je wordt wat je denkt. We hebben in die oneindigheid die achter ons ligt ons karakter ontwikkeld. Dat maakt dat we zijn wie we nu zijn. Als we niet tevreden met onszelf zijn, komt dat omdat we in het verleden bepaalde keuzes hebben gemaakt die we nu met meer wijsheid niet meer zouden maken. Keuzes die de oorzaken waren van de gevolgen

die we nu onder ogen moeten zien. Maar omgekeerd geldt dat natuurlijk net zo goed voor gunstige omstandigheden. We ontmoeten precies die omstandigheden die we onszelf opgebouwd hebben.

Als we leren begrijpen dat we zelf door onze gedachten en handelingen de oorzaken hebben neergelegd voor wat we tot nu toe van het leven en van onszelf hebben gemaakt, leren we tegelijkertijd de rechtvaardigheid in te zien van waarom we zijn wie we nu zijn. Het Leren begrijpen waarom we in bepaalde situaties terecht zijn gekomen maakt ook dat we onze verantwoordelijkheid leren inzien ten opzichte van deze situatie binnen onze omgeving. In dit licht gezien is erfelijkheid dan ook geen oorzaak maar een gevolg. Ons karakter hebben we zelf opgebouwd en de bouwstenen van het fysieke voertuig komen weliswaar met behulp van de ouders weer tot ons, maar in feite behoren ze tot het reïncarnerende bewustzijn zelf. We erven dus altijd onszelf, niets meer en niets minder. We erven ons eigen opgebouwde karakter.

Maar we hebben veel verborgen vermogens en talenten die nog niet ontwikkeld zijn. We kunnen dus veel meer worden dan dat we nu zijn.

Zelfbewust leren Leren – van kwetsbaarheid naar kracht

Willen we ons karakter veranderen dan kunnen we leren bewust richting te geven aan wie of wat we werkelijk willen zijn. Dit noemen we *zelfgeleide* evolutie. Dat wil zeggen, bewust ervoor kiezen om onze innerlijke vermogens aan te spreken waardoor we vanuit onze hogere natuur gaan leven. Hoe kunnen we ons laten leiden door onze hogere vermogens?

Als eerste door ons voorstellingsvermogen te trainen en daar bedoelen we mee een positief ideaalbeeld vormen van hoe de wereld in harmonie en vrede eruitziet. Over het algemeen blijkt het makkelijker te zijn om te bedenken wat we niet willen, dus bijvoorbeeld *geen* oorlog of dat er *geen* armoede is. Echter, de bedoeling is onszelf juist voor te stellen hoe een mens vanuit het eenheidsbesef denkt en handelt, waarin het belang van het grote geheel altijd centraal staat waardoor we met elkaar in vrede leven. Overdenk bijvoorbeeld hoe het zou zijn als grondstoffen en voedsel eerlijk over alle mensen van de wereld verdeeld worden. Hoe leven we dan? Hoe gaan we dan om met migranten?

Hoe gaan we met elkaar om als we beseffen dat ieder wezen ertoe doet en een deel is van dat ene leven dat we met elkaar vormen? We zien een leven voor ons waarin ieder wezen ook de mogelijkheid krijgt om op zijn eigen unieke wijze uitdrukking te geven aan zijn hogere natuur. We helpen elkaar dit te ontwikkelen. Besef dat we dit ideaalbeeld steeds kunnen vervolmaken. Als we dat beeld blijven vervolmaken, en die levensvisie gedurende de gehele dag op de achtergrond van ons bewustzijn meenemen, dan zullen onze reacties en handelingen daarop afgestemd zijn. Zoals bijvoorbeeld een moeder die in blijde verwachting is haar leven gaat indelen en alles wat ze doet in het belang zal zijn van haar kind.

De optimale kansen om dit ideaalbeeld te leren leven liggen besloten in het dagelijks leven. Hoe groot de disharmonie in de wereld dan ook moge zijn, we zullen altijd rustig en mededogend naar oplossingen voor het geheel zoeken.

Spirituele groei

Hoe meer we leren ons te laten leiden door onze hogere bewustzijnsaspecten, hoe meer we leren Leren. Ons begrip en inzicht omtrent de eenheid van leven groeit. We gaan de onlosmakelijke verbondenheid tussen al het leven zien.

Dus als we ons blijven openstellen voor de vraagstukken waar we als mens en mensheid voor staan en waar we nu misschien nog geen uitweg in zien, dan realiseren we ons – uitgaande van de eenheid van leven, de onlosmakelijke verbondenheid en onze invloed hierin – dat verandering altijd mogelijk is.

De wijsheid die we hiervoor nodig hebben ligt allang binnen handbereik, ligt te wachten in onze geestelijk-goddelijke voorraadschuur. We hoeven alleen maar te leren onderscheiden welke gedachten we binnen ons waarnemend bewustzijn halen en welke nodig zijn om die verandering te bewerkstelligen. We spreken dan van oneindig Leren, daadwerkelijk leren de processen in de natuur – in het leven – te begrijpen. En ernaar te leven. Dames en heren, de zin van het leven is groei, steeds meer in staat zijn om je spirituele vermogens tot uitdrukking te brengen. Maar er is nog een diepere zin. Daar gaat Ella van Zaanen in de volgende lezing dieper op in.

Ik ben het Grenzenloze

Ik ben het Grenzenloze

Goedemiddag allemaal. Het bouwen aan je levensvisie is een actieve levenshouding waar we levens mee vooruit kunnen.

In de Esoterische Filosofie of de Theosofia is deze levenshouding gebaseerd op het Ene Grenzenloze Beginsel, een uitgangspunt dat erop neerkomt dat alles, van atoom tot melkwegstelsel, een uitdrukking is van het ENE grenzenloze LEVEN. Deze gedachte is de grondslag van alle grote Religies die in essentie één zijn. De ethiek is in alle dan ook dezelfde.

Hetzelfde leert ons de Advaita-Vedanta, een filosofische school uit het Hinduïsme, in de drie woorden 'Tat Twam Asi' ofwel: 'DAT bent U', DAT gezien als het grenzenloze. Je kunt er nooit buiten staan, omdat je het grenzenloze in essentie bent.

We zijn dus in werkelijkheid de EENHEID, DAT, al zien we onszelf ogenschijnlijk als afgescheiden delen. Zoals de oceaan zich uitdrukt in golven, stromingen, waterdruppels; zo drukt de oceaan van het allesomvattende Leven of het Universum zich uit in talloze wezens of bewustzijnen.

Willen we het Universum begrijpen, dan moeten we trachten ons Zelf te begrijpen, omdat we een kopie van het Universum zijn. Het Universum herhaalt zichzelf in elk van zijn bouwstenen.

U kent wellicht de spreuk boven de tempel van Apollo te Delphi: 'Mens, Ken Uzelf'. In deze enkele woorden wordt het gaan van het Innerlijke Pad uitgedrukt. Een

bewustzijns-Pad dat mensen volgen, die hun bewustzijn uitbreiden om het persoonlijke tot het bovenpersoonlijke te verheffen.

'Uzelf' is het Ene Zelf dat in alle wezens gelijk is, het Zelf, waarin we niet verschillen van elkaar. Het is het hart van het Universum, dat we allen in het diepst van ons wezen zijn.

En als je dus je Zelf in diepste wezen kent, ken je het hele Universum, zowel innerlijk als uiterlijk, niet alleen omdat je er deel van uitmaakt, maar je in het hart van het hart van je wezen het Universum zelf bént.

Levensfilosofie gebaseerd op fundamentele beginselen

Zoals in de aankondiging van dit symposium al werd aangegeven heeft onze samenleving behoefte aan een duidelijke levensvisie, omdat de veelheid van vaak tegenstrijdige meningen en ideeën duidelijk aantoonde dat er geen algemeen aanvaarde visie is, die als richtlijn kan dienen voor ons leven en het inrichten van de samenleving.

De levensfilosofie die wij u voorleggen, wordt gevormd door de drie Grondstellingen en de uitwerking daarvan in zeven Juwelen van Wijsheid. Deze schatten aan wijsheid zijn een betrouwbare gids bij het denken en handelen, omdat deze de gewoontepatronen zijn van het Universum. Hoe meer inzicht we krijgen in deze fundamentele beginselen, des te meer we gaan zien van de opbouw en de structuur van zowel het uiter-

lijke als het innerlijke Universum.

Elk Juweel op zichzelf is een sleutel tot wijsheid, maar tezamen vormen ze één geheel. Ze zijn met elkaar verweven, waarbij de een een nadere verklaring en voortzetting is van de ander. Als we ons afvragen ‘wie ben ik?’ en ‘wat is de zin van het leven?’ dan vinden we het antwoord in de Juwelen van Wijsheid.

Denken op het Hoger Zelf gericht houden

De mens is, zoals we gezien hebben, samengesteld uit geest, ziel en lichaam. Wanneer de ziel erin slaagt om zich te verenigen met de onvergankelijke geest, wordt die mens onsterfelijk. Dat wil zeggen dat hij zijn bewustzijn niet verliest als hij sterft.

Om zover te komen is het noodzakelijk om ons meer en meer te richten op onze Hogere Natuur, die één is met de bron van bewustzijn. In plaats van ons bezig te houden met de illusies van het dagelijks bestaan, kunnen we beter voortdurend dat Hoger Zelf op de achtergrond van ons denken houden. Dan gaan de wil en het verlangen er van nature toe neigen om de gedachten op het Hoger Zelf gericht te houden.

Daardoor groeit de invloed van het Hoger Zelf en met iedere gedachte wordt die helderder en krachtiger. Kennis en energie komen eruit voort. We worden ons meer bewust van de achtergrond der dingen. En naarmate we boven het persoonlijke denken kunnen uitstijgen en onzelfzuchtigheid toeneemt, krijgen we meer oog voor de ontwikkeling van alle dingen.

Wat voor consequenties heeft het nu voor ons dagelijks leven, als je vanuit je Hoger Zelf probeert te leven? Je wilt je geestelijk ontwikkelen. Je focust je niet meer op de illusies van het uiterlijk leven. Maar waarom doe je dat?

Wat wil ik zijn in die oneindigheid? Het geheel of mezelf?

Er zijn twee mogelijkheden om onze weg voort te zetten, twee paden. Het ene pad wordt het ‘Pad van ieder voor zich’ genoemd en is het pad dat leidt tot bevrijding alleen voor jezelf. Het andere pad, waar je kiest voor het geheel, wordt het ‘Pad van Onsterfelijkheid’ genoemd. Dat wordt gegaan ten behoeve van de totaliteit en dan blijf je in de wereld om te inspireren en te helpen waar dat maar kan.

Eigenlijk hoef je niet meer te kiezen, want je hele wezen

is doordrongen van het besef van EENHEID. Daarom leef je alleen maar voor die Eenheid.

We zijn al een eind op weg in onze geestelijke ontwikkeling, maar we zijn er nog niet. Laten we nu aan de hand van de Juwelen van Wijsheid eens nagaan waar wij nu staan.

Progressieve evolutie

Gedurende de vele fasen in onze progressieve evolutie – het vijfde Juweel – maakten we onze innerlijke vermogens geleidelijk aan wakker, leefden onze levens zo goed en zo kwaad als het ging en zo ontwikkelden we ons tot de denkers die we nu zijn. Maar we zijn nog onvolmaakte denkers. We kunnen door zelfgeleide evolutie volmaakte denkers leren worden. Alle capaciteiten daarvoor hebben we in ons en het ligt in de orde der natuur om die te ontwikkelen.

Je Zelf worden

We hebben ons ontwikkeld tot wat we nu zijn. Dat leert ons Juweel vier — zelfwording. Maar we kunnen nog veel meer onszelf worden, ons Hoger Zelf. Die drang komt uit onszelf voort. Zo maken we steeds meer ons eigen unieke Zelf.

Waar sta ik op de levensladder?

Zelfwording leidt steeds opnieuw tot een bepaalde plaats op de levensladder. De levensladder is in feite de hiërarchische natuur waarin alles met elkaar samenhangt en samenwerkt. Juweel drie – de leer van de hiërarchieën – geeft aan dat elk wezen zijn unieke plaats inneemt op de levensladder van bewustzijn. Die plaats wordt bepaald door de mate van bewustzijn die men in de loop van zijn levens krachtens de wet van oorzaak en gevolg tot de zijne heeft gemaakt. De leer van de hiërarchieën betekent dat alles met elkaar verbonden is, dat we wederzijds van elkaar afhankelijk zijn en dat we dus verantwoordelijkheid voor het geheel dragen.

In dit licht wil ik u een ervaring voorlezen van enkele journalisten die over het begrip ‘afhankelijkheid’ nadachten. Daarin werd onder andere opgemerkt en ik citeer:

[Wat wij merkten, gaandeweg, is dat het zien van afhankelijkheid en onderlinge verbondenheid je blik op](#)

de wereld verandert, en de manier waarop je in het leven staat. Als je dat eenmaal gezien hebt, zie je het altijd. Het is geen keuze meer. Je wordt veel vaker uitgenodigd om je verantwoordelijkheid te nemen.

De grootste belofte is dat het ons, door te oefenen, lukt om die blik vast te houden. Dan wordt ons begrip van afhankelijkheid zoets als de evolutieleer: het is er de hele tijd, als bepalende kracht, en je begrip van de wereld en jouw invloed daarop wordt groter als je jezelf afhankelijk verklaart.⁽¹⁾

De verbondenheid tussen alles lijkt dus steeds meer post te vatten in het denken van de huidige mens. En dat geeft hoop voor de toekomst.

Mijn keuzes bepalen mijn plek op de levensladder

Hoe we op onze plek op de levensladder komen, wordt verklaard door Juweel twee, karma. We zijn ons eigen karma en hebben dus zelf de beschikking over ons leven. We bepalen dus ook onze toekomst. We kunnen onze verantwoordelijkheid voor ons eigen levenslot niet ontlopen, maar we kunnen wel mettertijd onze problemen oplossen.

De vraag is dus: hoe gaan we om met de dingen die ons overkomen? Er liggen hierin kansen om ethisch te handelen. Daar kun je nu mee beginnen. We kunnen klein beginnen, in ons dagelijkse leven. In onze familie, met onze vrienden, met de burens, op je werk, met je collega's.

Reïncarnatie

Nu is karma niet te begrijpen zonder het eerste Juweel — reïncarnatie. Een tweelingler, zou je kunnen zeggen.

De energie die is gestopt in het veredelen van het karakter blijft bestaan na de dood, in tegenstelling tot de in de vergankelijke zaken gestopte energie. Die karakterveredeling neem je mee naar een volgend leven om ermee verder te gaan, steeds dieper door te dringen in de geheimen van de menselijke Natuur. Je wordt wat je denkt. De dood verliest zijn afschrikwekkende werking, omdat we weten dat het leven gewoon doorgaat, zij het in een rusttoestand, die we 'dood' noemen. Elk volgend leven is weer een kans om te groeien in bewustzijn.

Nu ik weet dat ik de grenzenloosheid ben, waar kies ik dan voor?

Dit waren in vogelvlucht vijf van de zeven Juwelen. Zij geven het Innerlijke Pad aan. Op grond van de genoemde processen zijn we in staat om dat wat latent in ons aan grenzenloze mogelijkheden aanwezig is, te ontplooiën.

Nu we weten dat we de grenzenloosheid zijn en de vijf Juwelen tot onze beschikking hebben, die ons in staat stellen een verklaring te vinden voor welk levensprobleem dan ook en van daaruit onze conclusies te trekken, waar kiezen we dan voor? Je zou die groei de zin van het leven kunnen noemen, maar dan hebben we nog niet over het motief van die groei gesproken. Want met welk motief wil je groeien?

Kiezen uit twee paden

Het zesde Juweel — de twee paden, geeft het motief aan met welk doel we die groei doormaken. Beide paden voeren naar hoogten van Geestelijke Pracht, maar willen we die pracht alleen voor onszelf of voor de totaliteit?

Stel je je ten doel om verlichting voor jezelf te verkrijgen, waardoor je jezelf bevrijdt van deze wereld, dan ga je het 'Pad van ieder voor zich', dat leidt tot persoonlijke rust, volmaakte vrede, geluk en een leven in het goddelijke.

Natuurlijk, je doet daden van Mededogen, je beoefent onzelfzuchtigheid, maar wel met een zeer subtiel zelfzuchtig doel. Uitkijkend naar dat doel om die hemelse toestand in te kunnen gaan, werk je ernaartoe om uiteindelijk uit te stijgen boven alle wereldse problemen en daarmee verbreek je alle banden met de wereld. Je doel is bereikt en daar gaat het je om. Vandaar de benaming het 'Pad van ieder voor zich'. En feitelijk druist dat in tegen de eenheid van het leven.

Aanvaard je echter geen bevrijding voor jezelf, maar stel je je leven juist in dienst van al wat is, dan blijf je in de wereld waar je zelf allang aan bent ontgroeid en waar voor jou niets meer te leren valt. Je ziet dan af van die hemelse toestand en blijft je verantwoordelijkheid dragen voor diegenen die qua bewustzijn achter je aankomen. Je wijst hun de weg uit de vaak zelfzuchtige problematieken van dit uiterlijke leven. Dat is het 'Pad van Onsterfelijkheid', het goddelijke Pad. Níét om een bepaald doel te bereiken, maar

omwille van het Mededogen. Niet ten eigen voordele, maar uitsluitend ten behoeve van het algemeen welzijn. Je maakt jezelf ondergeschikt aan het algemeen welzijn, in dienst van het grotere geheel waarvan je een deel bent. Bij dit pad is geestelijke groei niet het motief, maar een bijkomstig gevolg.

U ziet, aan deze keuze zitten morele consequenties vast. Nu al kunnen we kiezen voor een van beide paden. In alles wat we doen ligt reeds de keuze. Een voorbeeld uit het dagelijkse leven: stel, je hebt een vrije avond en bent van plan om je te verdiepen in de Theosofia. Dan gaat de telefoon. Je ziet dat er iemand aan de telefoon is, waarvan je weet dat die de nodige problemen heeft. Wat doe je? Laat je de telefoon rinkelen of neem je op? Als je niet opneemt, en verder blijft studeren in een theosofisch boek, ben je wellicht wel spiritueel bezig, maar niet mededogend. Of, neem je wel op en zet je je eigen spirituele groei opzij om de ander met zijn problemen te helpen?

Wat kan ik nu al doen?

Laten we eens aannemen dat u of ik dit pad van mededogen wil gaan, we zouden dan veel meer leven vanuit dat bovenpersoonlijk ideaal zoals Patricia van Lingen in de vorige lezing ons geschetst heeft. Als we ons bovenpersoonlijke ideaal laten meeleven op de achtergrond van ons doen en laten, worden we er geleidelijk aan één mee en gaan we de diepere aspecten in de praktijk van het leven inzien en handelen daar dan naar.

Het maakt niet uit op welk bewustzijnsniveau we verkeren – of je nu wel of niet spiritueel ontwikkeld bent – iedereen kan altijd kiezen voor het Mededogen, in al zijn bescheidenheid en met al zijn beperkingen.

Samenwerken voor hetzelfde ideaal

Om daadwerkelijk een dienende kracht te kunnen zijn in de wereld, zijn er heel hard mensen nodig die de spirituele visie leven of dat althans trachten. Samenwerking van overeenkomstige denkers is daarvoor de beste methode.

We staan er nooit alleen voor. Naast de altijd aanwezige inspiratie van de Leraren der mensheid en onze innerlijke Leraar, zitten veel spirituele denkers met elkaar op dezelfde golfrequentie met hetzelfde ideaal voor ogen. Samenwerking met overeenkomstige denkers

betekent dat allen werken voor hetzelfde doel. De kracht van meerdere mensen is altijd groter dan een enkele kracht. De uitstraling van zo'n groep denkers zal er meer aantrekken, die zich er weer bij aan zullen sluiten.

We zien dat in de natuur terug. Neem de sociale structuur in een bijenvolk. Een enkele bij bereikt niet zoveel in haar eentje, maar samen met haar collega's wordt er heel wat bewerkstelligd.

Als mensen willen samenwerken om het ideaalbeeld van broederschap te vormen en uit te bouwen, zullen anderen zich aansluiten. De weldadige invloed op de mensheid zal zo steeds verder groeien.

De zin van het Leven is mededogen

Wat is de zin van dat mens-zijn in het grenzenloze? Misschien dat je uit de eerste vijf juwelen de conclusie trekt dat spirituele groei de zin van het leven is. Maar als je de laatste twee juwelen erbij betreft is de zin MEDEDOGEN. Dan gaat het alleen om de eenheid van het leven en daarin bestaat geen individuele groei.

Referentie

1. Lynn Berger, 'Zie hoe alles van elkaar afhankelijk is en de wereld zal nooit meer hetzelfde zijn'. In: *De Correspondent*, 12 augustus 2017.

De weg van wijsheid

Theosofia van Plato

Afgelopen maart sprak Erwin Bomas in een serie van vier *Theosophy Talks over Plato en zijn betekenis voor onze tijd*. Die is groot: Plato is een Leraar die spreekt over fundamentele vraagstukken waar wij dagelijks mee worstelen. De redactie bewerkte de lezingen voor publicatie. Behandeld worden Plato's Mysterieeschool, zijn ideeënwereld, leren en herinneren en het Pad naar wijsheid. In dit laatste deel *De weg van wijsheid: de Theosofia in Plato's werk*.

Dit vierluik over *Plato en zijn betekenis voor onze tijd* begonnen we met Plato's visie op de werkelijkheid, aan de hand van de metafoor van de grot. De werkelijkheid als iets wat grenzenloos is, waar we ons altijd een groter beeld van kunnen vormen. Daarna hebben we gezien hoe ons huidige beeld van die werkelijkheid onze samenleving vormt en hoe we aan het voorbeeld van Plato's rechtvaardige staat kunnen werken: ideeën regeren de wereld. In deel 3 hebben we gekeken naar de essentie van de leerprocessen om tot kennis te komen. De kennis waarop Plato doelt is geen feitenkennis, maar kennis – wijsheid – die we nodig hebben om alle problemen die we tegenkomen in het leven op te kunnen lossen. De belangrijkste boodschap van Plato is dat die kennis in onszelf is te vinden; het is Zelfkennis. Het proces om tot Zelfkennis te komen is echter niet te onderschatten. In dit laatste artikel –

dat niet los gezien kan worden van de voorgaande drie delen⁽¹⁾ – gaan we verder in op wat Plato ons leert over de wijsheid die binnenwaarts voert. Hoe komen we tot wijsheid?

De cyclus van verwondering

Plato was stichter van een Mysterieeschool: de Akademie. In het Griekenland van zijn tijd was de Mysterieeschool een instituut waar je met het juiste motief – *leven en werken in het licht van mededogen* – kon aankloppen om geschoold te worden in de weg van wijsheid. We besteedden al aandacht aan de cyclus van verwondering, die Plato als ingewijde duidt met zijn uitspraak *Verwondering is het begin van de filosofie*.⁽²⁾ De cyclus kent de fasen verwondering–filosofie–discipline–Mysteriën, geheel in het licht van mededogen. De filosofie kunnen we de studie van het bewustzijn noemen, de discipline is nodig om het geleerde in de prak-

Kerngedachten:

- » De kennis en wijsheid die we nodig hebben om problemen in het leven op te kunnen lossen is in onszelf te vinden.
- » Er is altijd meer, wijsheid is grenzenloos. Dit voorkomt alle dogmatiek.
- » De grondgedachten, hoe verheven ook, zijn Natuurwetten die we allemaal gewoon kunnen herkennen en waar we mee aan de slag kunnen.
- » De Theosofie biedt de grondgedachten die nodig zijn om de inwijdingsverhalen uit alle culturen, zoals die van Griekenland, te begrijpen.
- » Inwijding is versnelde evolutie, waarin zelfbewust ervaring opgedaan wordt op innerlijke gebieden.
- » Wijsheid leidt tot mededogen.

tijk van het leven toe te passen en ten slotte wacht de wijsheid van het kennen van het Zelf, nauw verbonden met wat Plato de Idee van het Goede noemt.

Opvallend is dat Plato in al zijn *Dialogen* zegt dat mondelinge overdracht altijd superieur is aan alles wat je op schrift stelt. Het geschrevene kan ook snel tot misverstanden leiden omdat mensen iets allemaal letterlijk gaan nemen, stelt hij. Een waarheid die in deze 21e eeuw nog heel actueel is! Nee, zegt Plato, het gaat niet letterlijk om wat er geschreven staat, maar juist om het begrip daarover. De dialoogvorm biedt hem dan ook meer ruimte om de lezer mee te nemen in een redenering met verschillende perspectieven, waarbij je zelf tussen de regels door de boodschap moet zien te vatten.

In *Brief 7* – een van zijn autobiografische teksten die zijn overgeleverd – zegt Plato, de Leraar van een Mysteryschool, het volgende:

Maar één ding kan ik zeggen over al deze schrijvers van toen en van straks die beweren dat ze verstand hebben van de dingen waaraan ik mij wijd. En of ze het nu van mij of van een ander hebben gehoord dan wel dat ze het zelf hebben ontdekt, dat maakt niet uit. Het is naar mijn overtuiging uitgesloten dat ze ook maar iets van het onderwerp weten. Ik heb er in elk geval nooit een boek over geschreven en zal dat ook nooit doen. Want anders dan andere vakken leent dit zich helemaal niet voor verwoording.⁽³⁾

Plato verwijst hier dus naar bepaalde kennis die hij nooit heeft opgeschreven. Waar doet hij zo geheimzinnig over? Hij verwijst naar de kennis uit de Mysteryscholen die alleen onder gelofte van geheimhouding werd overgedragen. Geheimhouding om, door het ontbreken van de drijfveer van Mededogen, misbruik te voorkomen.

De mensheid kwam in een nieuwe fase toen in de 19e eeuw deze geheimhouding voor een belangrijk deel werd opgeheven en H.P. Blavatsky, in opdracht van haar Leraren, veel meer van de Theosofia of Wijsheid der goden aan de wereld presenteerde.

De drie Grondstellingen

De kern van de Theosofia is vervat in Blavatsky's *De Geheime Leer*, waarin zij de drie Grondstellingen –

drie *postulaten* – formuleert,⁽⁴⁾ drie basishypothesen waar de volledige leer op staat.

Het zijn grondstellingen die in alle grote religies en tradities zijn terug te vinden, en dus ook, heel herkenbaar, in het werk van Plato.

GRENZENLOOSHEID. De eerste Grondstelling is de Idee van Grenzenloosheid. Er zijn geen begin- en eindpunten. Er is een oorsprong die zelf ook geen begin kent, waar wij uit voortkomen – die wij ook in essentie zijn – en waar we ook altijd weer naar terugkeren. Plato verwoordt dit met 'de Idee van het Goede'. Een conclusie hieruit is dat er nooit een hoogste Kennis of Waarheid is. Er is altijd meer, wijsheid is grenzenloos. Dit voorkomt alle dogmatiek: er is nooit iemand die kan zeggen 'ik heb de wijsheid in pacht'. Je herkent dit ook in Plato's eerder aangehaalde uitspraak dat verwondering het begin is van de filosofie. Uitgaande van grenzenloosheid blijft er altijd meer om ons over te verwonderen.

CYCLICITEIT. De tweede Grondstelling. Plato gaat duidelijk uit van wederbelichaming, de leer van reïncarnatie zoals we dat voor mensen noemen. Dat kwam ook naar voren in het artikel over leren is her-inneren. En meer kosmisch gezien beschrijft hij, bijvoorbeeld in *Faidon*, dat alles altijd cyclisch verloopt, en ook *moet* verlopen. Want als dat niet zo zou zijn, als iets lineair zou verlopen, dan zou uiteindelijk alles in dezelfde toestand komen, dezelfde vorm krijgen en dan zou er nooit meer beweging zijn.⁽⁵⁾

ZO BOVEN, ZO BENEDEN. De derde Grondstelling stelt dat al het leven hetzelfde pad doorloopt en in zijn spirituele evolutie dezelfde groeifasen doormaakt, zowel in het klein als in het groot, zo boven, zo beneden. Plato laat in *Politeia (De Staat)* zien hoe je in de staat alle kenmerken kunt herkennen die in de mens aanwezig zijn en dus ook hoe de eigenschappen die de mens ontwikkelt, bijdragen aan de ontwikkeling van de staat.

De zeven Juwelen van Wijsheid

De drie Grondstellingen zijn uitgewerkt in de zeven Juwelen van Wijsheid. 'De Oude Wijsheid zegt dat er zeven leerstellige Sleutels tot Wijsheid en toekomstige

Inwijdingen zijn’, zegt Gottfried de Purucker.⁽⁶⁾ En hij voegt eraan toe dat deze sleutels alle kennis omvatten die er te weten is en die we nodig hebben voor deze kalpa⁽⁷⁾ — waarmee hij de totale evolutieperiode bedoelt die we als mens doorlopen tot de volmaaktheid *als mens*. In dit artikel geven we per Juweel slechts een korte schets, zodat we in staat zijn om deze Juwelen ook bij Plato te herkennen, met als voorbeeld een tekst uit de *Faidros*.

WEDERBELICHAMING. Een van de belangrijkste conclusies van de drie Grondstellingen is dat elk leven bewustzijn is. Leven *is* primair bewustzijn. Bewustzijn dat zich periodiek belichaamt om ervaringen op te doen, om zijn potentieel oneindige kwaliteiten te *ont-wikkelen*. In eerdere delen van deze serie bespraken we al de samengesteldheid van het bewustzijn, met de zeven beginselen en de zeven denkaspecten van de mens.

Een korte herhaling:

We zijn een samengesteld wezen met een goddelijke kern, een geestelijk deel, een denkvermogen, een be-geertelichaam, met vitale stromen, een astraal lichaam en tot slot een uiterlijk fysiek lichaam. Elk bewustzijn is in essentie tevens onderdeel van het goddelijke, het Ene, het Goede zoals Plato dat noemt. Pythagoras noemde deze essentie ook wel de monade. Bij het sterven trekken de beginselen zich terug in ons on-vergankelijke geestelijk-goddelijke deel, in deze monade. Daarbij wordt de ervaring opgenomen van het hogere deel van onze lerende tussennatuur – de ziel – waarin bij de mens met name het denkvermogen actief is. De gedachten die gericht waren op eenheid en op mededogen, de inzichten die we hebben opgedaan, de hogere idealen die we hebben gevormd en de abstracte intellectuele concepties nemen we mee uit het afgelopen leven en worden als onderdeel van onder andere ons geweten weer actief in een komend leven. Hiermee wordt duidelijk dat de lessen die we leren via het denken gericht op de spirituele zijde van onze natuur, duurzamer zijn dan de gedachten die gericht zijn op de meer persoonlijke, uiterlijke zijde. De gemiddelde rustperiode tussen twee levens wordt in de Theosofie als vrij lang omschreven – gemiddeld enkele duizenden jaren – maar op een gegeven moment is er weer de aantrekking om nieuwe levenslessen op te

doen, pakken we al onze ‘bouwstenen’ laag voor laag weer op en vormen zo een nieuw samengesteld wezen, dat in alle opzichten een voortzetting is van de mens die we waren. Zo vervolgen we onze pelgrimstocht.

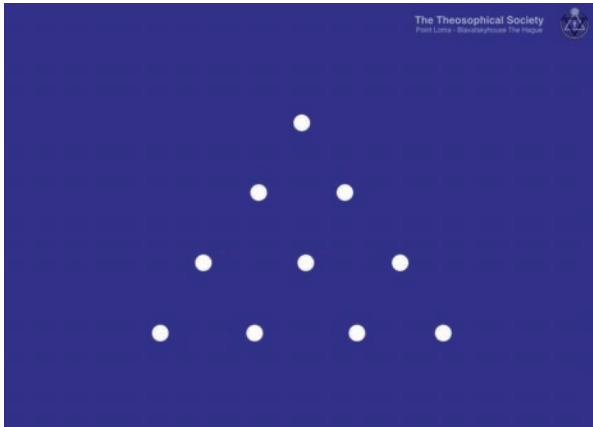
KARMA. Het tweede Juweel van Wijsheid hangt zeer nauw samen met het eerste. Karma, de leer van oorzaak en gevolg, is een wetmatigheid die zich niet beperkt tot één leven. Oorzaken en gevolgen kunnen zich uitstrekken over meerdere levens. De levende ‘bouwstenen’ waar we als samengesteld wezen leven na leven mee samenwerken, onze karakteristieken die we met ons denken en handelen opbouwen en ook langzaam veranderen, onze gerichtheden en neigingen, het komt allemaal weer tot uiting in dit of een volgend leven. Als mens zien we hoe het web van karma zichtbaar wordt in de omgeving die bij ons hoort, de plaats met een bepaalde cultuur en de tijd waarin we geboren worden, de ouders die we hebben — het zijn allemaal banden die niet eenmalig en vrijblijvend zijn. Dit geldt natuurlijk ook voor allerlei mensen die we in het leven (weer) tegenkomen. Mensen die we aardig vinden, maar ook mensen waar we moeilijk mee om kunnen gaan. Alles op basis van oorzaken die op onszelf zijn terug te voeren.

In deze visie is er geen ruimte voor toeval. Karma is de leer van de vrije wil. Wij kunnen continu keuzes maken in ons leven, die tot gevolgen in dit leven en/of in volgende levens leiden. Maar uiteindelijk is karma ook de wetmatigheid van de Eenheid.

Karma leert dat elk leven via oorzaak-en-gevolgrelaties verbonden is met al het andere leven en één complex levensweb vormt en in essentie één levensweb is. In ‘de Idee van het Goede’ is alles met alles verbonden, wat zich vertaalt in een continu streven naar een natuurlijke balans, naar harmonie. Wijs handelen is dus handelen vanuit het besef van Eenheid — en dit is mededogen.

HIËRARCHIEËN. Bijgaand zien we een afbeelding van de tetractys van Pythagoras. Plato was goed bekend met de leer van Pythagoras, hij heeft ook gestudeerd bij de pythagoreërs. Het beeld van de tetractys kunnen we lezen als de Eenheid, die de tweeheid als beginsel van manifestatie voortbrengt. De drie en de vier staan dan voor de eigenschappen en het wezen van de

waarneembare wereld. De som (tien) symboliseert de bouw van het universum.

Duidelijk gerelateerd aan het Juweel van hiërarchieën is het begrip *emanatie*. We zien dat elk leven een bron of oorsprong kent van waaruit het vloeit of emanert, zoals een boom groeit uit zijn zaad. Dat er altijd een samenwerking is van een bronwezen met ‘lagere’ wezens, die op basis van gelijke karakteristieken tot elkaar worden aangetrokken, zoals wij de juiste bouwstenen voor ons lichaam aantrekken. En dat elk ‘lager’ wezen zelf ook weer bronwezen is voor nog ‘lagere’ wezens, zoals een stamcel uitgroeit tot een orgaan bestaande uit talloze subcellen. Zo is het leven hiërarchisch opgebouwd. Zie bijvoorbeeld op het gemanifesteerde gebied het melkwegstelsel waarin onze zon één van de vele sterren is. Om de zon draaien weer de planeten. En op onze planeet onderscheiden we leven in diverse natuurrijken, zoals het mensen-, dieren-, planten- en mineralenrijk. En als menselijk bewustzijn geven we leiding aan ons lichaam, ons voertuig, dat weer een hiërarchie is van organen, cellen en atomen. Al deze lichamen zijn voertuigen van levende wezens, uitingen van bewustzijn van diverse gradaties.

Alle uitingen van bewustzijn werken zo met elkaar samen, alles vloeit voort vanuit bron tot bron – emanert van ‘hoog’ tot ‘laag’, alle vormen van bewustzijn kunnen zich zo gezamenlijk ontwikkelen –, evolueert: leven binnen leven.

De natuurlijke hiërarchie is dus niet zozeer een hiërarchie van een baas die zijn personeel vertelt wat men moet doen, maar een hiërarchie op basis van ontwikkeling van bewustzijn. Zoals Plato ook in *De Staat* het beeld schetst van de aristocratie als ideale staatsvorm, zo zouden we, als we de natuurlijke hiërarchie willen

volgen, onze samenleving zo moeten inrichten dat diegenen ons leiden die het verst ontwikkeld zijn in wijsheid en mededogen.

ZELFWORDING. Dit Juweel van Wijsheid is eigenlijk een conclusie die we kunnen trekken uit de eerste drie Juwelen. Onze levens volgen elkaar op, waarbij we op basis van onze gedachten en handelingen een bepaalde ontwikkeling volgen en zo in een bepaalde hiërarchie van bewustzijn actief zijn. We kunnen niets anders worden dan wat we ontwikkeld hebben; we ontwikkelen onze latente mogelijkheden en kleuren die met ons specifieke karakter. Voor de mens als samengesteld wezen staat daarin het denkvermogen centraal. Het karakter is een optelsom van al ons denken en handelen gedurende al onze levens. In het grote beeld van eenheid en samenwerking houdt dat dus in dat iedereen een functie heeft in het geheel. En als iedereen zijn functie ook *kan* uitoefenen *ten dienste van* het geheel spreken we volgens Plato van rechtvaardigheid. Dat is een belangrijke gedachte, bijvoorbeeld voor opvoeding en educatie. Want daar zou het accent op bewustzijnsontwikkeling moeten liggen. Elk mens heeft een oneindig potentieel om zichzelf te ontplooien.

PROGRESSIEVE EVOLUTIE. De cycliciteit van leven en dood, van activiteit en rust, is progressief. Dat houdt in dat we altijd leren; we staan nooit stil. In het leerproces doorlopen we nooit hetzelfde ‘rondje’, maar volgen de spiraal omhoog; we bouwen steeds verder ons bewustzijn uit. We kunnen niet terug in bewustzijnsontwikkeling.

In het grote beeld van de ontwikkeling van bewustzijn van de monade zien we hoe onze monade groeit van onbewuste godsvonk tot zelfbewuste god. Dit is een parallel proces van involutie, of ‘in-wikkeling’ en evolutie of ont-wikkeling. Het geestelijke involueert in de eerste helft van deze kosmische ontwikkelingsfase en het stoffelijke evolueert. En vervolgens draait het proces in de tweede helft om en involueert het stoffelijke en evolueert het geestelijke. We gaan daarbij door diverse klassen – bewustzijnsscholen kun je zeggen – en zijn nu aangeland in de school van het mensenrijk. Binnen die grote lijn van in- en evolutie ontwikkelen we – tijdens de levensduur van deze planeet – de zevenvoudige bewustzijnsaspecten voor het denken.

De gemiddelde mens heeft de lagere aspecten van het denken, het lichamelijke, het gevoel en de vitaliteit leren beheersen. We zijn reeds voorbij het omslagpunt waarbij we meer grip hebben gekregen op het lagere (persoonlijke) begeertedenken ten gunste van de hogere (bovenpersoonlijke) begeerte, zoals de wijsbegeerte. We kunnen de hogere aspecten als het intellect, het inzicht en het eenheidsbesef steeds meer actief maken en zullen deze verder ontwikkelen door ons denken daarop te richten. We zien dit beeld straks terug bij Plato.

TWEE PADEN. Het Juweel van de ethische keuze. In de allegorie van de grot van Plato wordt duidelijk dat we ervoor kunnen kiezen onszelf buiten de grot te brengen, de kennis in onszelf wakker te maken. Maar wat is het motief voor de ontwikkeling die we kiezen? We zijn met elkaar verbonden, we staan nooit alleen. Gaan we voor onszelf of voor het collectief, in het licht van de eenheid en het mededogen? Plato laat zien dat degene die bevrijd wordt uit de grot, terug moet om aan zijn medegevangenen te vertellen – ook met gevaar voor eigen leven – wat hij aan kennis heeft opgedaan. In *De Staat* geeft Plato aan dat de ware leider iemand is die niet voor zichzelf kiest, maar voor het mededogen. Zo iemand moet min of meer gedwongen worden om te leiden, omdat hij altijd denkt dat er nog iemand is die meer geschikt is, meer mededogen biedt, dan hij. Twee Paden: kiezen voor jezelf of kiezen voor het mededogen.

KENNIS VAN HET ZELF. Volgens dit laatste Juweel van Wijsheid is het mogelijk de kern van alles te ken-

nen, de kennis van het Zelf, want wij *zijn* in essentie die kern, dat Zelf.

We kunnen de grot in onszelf verlichten met het licht van de wereld buiten de grot en alle duisternis en schaduwen daaruit laten verdwijnen. We hebben dan eenheid bereikt met de totale hiërarchie. De druppel is opgegaan in de oceaan.

Maar dat is slechts een relatief eindpunt. Vanuit het perspectief van Plato's grot is de wereld buiten de grot, in het licht van grenzenloosheid, niets anders dan een volgende grot van waaruit opnieuw toegang bestaat tot een wereld dáárbuiten die nog werkelijker is. Uiteindelijk is er geen eindpunt — er is altijd weer een grotere grot.

Faidros

Laten we nu eens kijken naar een deel uit Plato's dialoog *Faidros*. In een aantal citaten daaruit kunnen we veel herkennen van de Theosofia zoals Plato die verwoordde. Sokrates vertelt hier een verhaal dat ogenschijnlijk over verliefdheid gaat. Een vorm van dwaasheid, zegt Sokrates, die eigenlijk zo slecht nog niet is. Maar er zit natuurlijk een diepere betekenis achter dit verhaal. Het voert uiteindelijk tot kennis uit de Mysterieschool.

Het eerste citaat:

De bewijsvoering begint zo. Elke ziel is onsterfelijk. Wat altijd beweegt, is toch onsterfelijk? Maar wat iets anders beweegt en door iets anders wordt bewogen, houdt op met leven wanneer het met bewegen ophoudt. Alleen wat zichzelf beweegt, omdat het zichzelf niet verlaat, stopt nooit met bewegen. Het is juist ook voor al het andere wat beweegt bron en oorsprong van beweging. En een oorsprong kent geen ontstaan. Want alles wat ontstaat, moet vanuit een oorsprong ontstaan, terwijl een oorsprong niet uit iets kan ontstaan. Als een oorsprong uit iets ontstond, zou dat toch niet vanuit een oorsprong kunnen gebeuren? Omdat een oorsprong geen ontstaan kent, móet hij ook geen vergaan kennen. Wanneer namelijk een oorsprong verging, zou hij niet uit iets en iets anders niet uit hem kunnen ontstaan, omdat alles uit een oorsprong moet ontstaan.⁽⁸⁾

We zien hier de eerste Grondstelling al in terug: oneindigheid. De oorsprong kent geen ontstaan, anders

zou het geen oorsprong zijn. Het oneindige, eeuwige, grenzenloze kent geen begin, anders zou het begrensd zijn. De onsterfelijke kern, de monade in ons is onderdeel van die oorsprong, dus in essentie zit ook alles in onszelf.

In de tekst lezen we iets verderop:

Over de onsterfelijkheid van de ziel weten we zo wel genoeg. Maar over de essentie ervan moeten we het volgende opmerken. Zeggen wat een ziel is zou een lang verhaal zijn waarvoor je om allerlei redenen absoluut een god nodig hebt, maar zeggen waarop de ziel lijkt, is minder werk en ligt binnen de menselijke mogelijkheden; laten we het dan zo doen. De ziel valt te vergelijken met de samengevoegde kracht van een span gevleugelde paarden en een menner. Bij de goden zijn alle paarden en menners zelf goed en van goede afkomst, in de andere gevallen wisselt dat. Om te beginnen ment onze voorman een tweespan. Verder heeft een van de paarden een mooie, goede afkomst en is het zelf ook zo, maar bij het andere ligt dat precies andersom. Bij ons is mennen dan ook onvermijdelijk iets moeilijks en ingewikkelds.⁽⁹⁾

Plato maakt hier het onderscheid tussen goden – bij wie eigenlijk alle paarden en menners al ‘goed’ ontwikkeld zijn – en mensen, waarbij dat nog niet het geval is. We zien daar een hiërarchisch onderscheid in evolutie. Verder is er de dualiteit van het lagere en het hogere denken in ons: het ene paard is een goed paard, al wat bescheiden en zelfbeheerst en het volgt de menner (ons Hoger Zelf) altijd wel en de andere is een ‘zwart’ paard dat je voortdurend aan de teugels moet houden omdat het continu geneigd is om impulsief zijn eigen weg te gaan. De tekst gaat verder:

Zielen die gaaf en gevleugeld zijn zweven in de hoogte en besturen heel de wereld, maar een ziel die haar vleugels kwijtraakt, valt, tot ze zich aan iets stevigs vast weet te klampen.

Daar gaat zo'n ziel wonen en hult zich in een aards lichaam, dat door haar kracht zichzelf lijkt te kunnen bewegen. (...) Wij moeten nagaan wat de oorzaak is van het verliezen van vleugels, waarom ze van een ziel afvallen. Dat zit ongeveer zo. Een vleugel heeft van nature het vermogen om wat zwaar is van de grond te

krijgen en het naar de woning van het godengeslacht te tillen. Daarom heeft een vleugel van al het stoffelijke in zekere zin het meest met het goddelijke gemeen. Goddelijk, dat is mooi, wijs, goed en al zulke dingen. En hiermee kun je de bevedering van de ziel dan ook het beste voeden en versterken, terwijl die door de tegengestelde dingen zoals lelijk en slecht, verschrompelt en vergaat.⁽¹⁰⁾

Dit is een zeer symbolisch fragment over zelfwording en evolutie. We lezen hier heel kort maar ook heel beeldend over de grote cyclus van onzelfbewuste godsvonk naar zelfbewuste god. We zijn ooit onzelfbewust begonnen als ‘gevreugeld’ in het godenrijk, maar we zijn onze vleugels, onze goddelijke oorsprong en vermogens vergeten, we zijn naar het aardse gegaan, naar het stoffelijke en daar vereenzelvigen we ons in deze fase van ontwikkeling nu mee. Maar we zijn ook in staat daar weer bovenuit te stijgen, door het geestelijke verder te ontwikkelen.

In het volgende fragment voert Plato weer de goden op:

Zeus, de grote leider in de hemel, rijdt voorop met zijn gevleugelde wagen, hij regelt alles en zorgt ervoor. Hij wordt gevolgd door een leger van goden en godheden, over elf groepen verdeeld (...).

Maar de anderen die men tot de twaalf leidende goden rekent, worden aanvoerders van de toepasselijke afdelingen.⁽¹¹⁾

In deze tekst herkennen we duidelijk het Juweel van hiërarchieën. De aantallen zijn interessant, omdat in de Theosofia naast de zeventvoudigheid ook de tien- en de twaalfvoudigheid zijn terug te vinden. En we kennen de twaalf sterrenbeelden van de zodiak — de twaalf universele krachten die elk een bepaalde karakteristiek hebben. Het zijn kleine verwijzingen die Plato natuurlijk niet zomaar heeft gekozen.

In het volgende fragment is hij wat minder dichterlijk:

Over het bovenhemels gebied is door geen dichter op aarde ooit een gedicht gemaakt dat er recht aan doet, en dat zal nooit gebeuren ook. Maar het ziet er zo uit – Je moet toch iets waars durven zeggen, zeker wanneer je over waarheid spreekt? Dit is namelijk het gebied van het bestaande dat werkelijk bestaat, het is vrij van kleur,

form, substantie, en alle ware kennis staat daarmee in verband. Alleen met het inzicht dat je ziel bestuurt kun je het waarnemen.⁽¹²⁾

Het goddelijke, de Eenheid, het is deel van ons, en we kunnen dit ‘bovenhemelse’ realiseren door het inzicht dat onze ziel bestuurt. Als ‘goede menner van een goed paard’ kunnen we ons bewustzijn uiteindelijk uitbreiden tot de kennis van het Zelf. Maar dan blijft toch de keuze van de twee Paden:

Omdat de geest van een god met inzicht en zuivere kennis wordt gevoed – net als trouwens de geest van elke ziel die oplet dat zij het juiste voedsel krijgt – vindt hij het fijn om na een tijd het bestaande te zien. Door de aanblik van het ware wordt hij gevoed en voelt hij zich goed, tot de omwenteling hem met een cirkel op het uitgangspunt heeft teruggebracht. Tijdens de omgang krijgt hij gerechtigheid op zichzelf te zien, zelfbeheersing, kennis. Niet de kennis die bij wording hoort, niet de kennis die lijkt te veranderen als de dingen veranderen waarover we beweren dat ze bestaan, maar de werkelijke kennis over wat werkelijk bestaat. Wanneer hij al het andere heeft gezien wat werkelijk bestaat en zich daaraan heeft gelaafd, duikt hij de hemel weer in en gaat naar huis. Eenmaal thuis brengt de menner de paarden naar de ruif. Hij werpt hun ambrozijn voor en geeft daarbij nectar te drinken.⁽¹³⁾

Eenmaal gekomen tot het punt waarop we een bepaald inzicht verwerven, kunnen we ons daaraan laven en in een goddelijke bewustzijnstoestand verkeren, maar we kunnen ons ook weer in de wereldse manifestatie begeven en ‘het paard naar de ruif brengen en voeden met ambrozijn en nectar’. Oftewel, we kunnen uit mededogen weer als mens actief worden en onze ziel met het goddelijk voedsel (ambrozijn) en de goddelijke drank (nectar) voeden. Zowel het voedsel als de drank maken onsterfelijk en staan voor de goddelijke kennis waarmee de ziel wordt veredeld, omdat daarmee het goddelijke, onsterfelijke deel gevoed wordt. Het motief van de menner die het paard naar de ruif brengt komt overeen met het buddhistische beeld van de Bodhisattva die Buddhaschap kan verwerven en Nirvāna kan betreden, maar hiervan afziet en uit mededogen in de wereld actief blijft om de mensheid

te dienen.

Zo verloopt het leven van goden. Bij andere zielen heb je er die heel goed een god volgen en op hem lijken: ze slagen erin het hoofd van de menner in het gebied buiten de hemel te krijgen en worden door de omwenteling meegenomen. Ze hebben wel last van de paarden en kunnen de dingen die bestaan niet zo goed zien. Dan heb je er die soms boven komen en soms wegzakken, door de nukken van de paarden zien ze sommige dingen wel en andere niet. Alle overige zielen willen hen zo graag naar boven volgen, maar het lukt ze niet en ondergedompeld worden ze in het rond gedraaid, ze vertrappen en verdringen elkaar: de een probeert de ander voor te zijn. Het tumult, de strijd, de inspanning is enorm. Door de onbekwaamheid van de menners raken vele zielen verstijfd, en bij vele breekt een groot deel van de veren. Ondanks al dat gedoe gaan ze weg zonder ingewijd te zijn in het schouwspel van het bestaande en er zit voor hen niets anders op dan zich met het voedsel van de gissing te behelpen.⁽¹⁴⁾

Plato heeft het leven van de goden beschreven en we zien hier de zielen die de goden willen volgen. Maar bij sommigen lukt dat beter dan bij anderen. In dit citaat kunnen we Juwelen herkennen als Karma, Hierarchieën, Zelfwording en Progressieve evolutie. Elke ziel is verantwoordelijk om zelf het voorbeeld van de goden te volgen. De goddelijke wijsheid of Theosofia zal altijd beschikbaar blijven en wordt ons ook telkens weer opnieuw aangereikt, maar we zullen het zelf in ons eigen leven moeten toepassen. Maar op het moment dat we verstrikt raken in de uiterlijke wereld wordt het steeds moeilijker om het zicht op innerlijke groei te behouden. We lezen dat ook in het vervolg van de tekst:

Waarom doet de ziel zo bijzonder haar best om te zien waar de vlakke van de waarheid is? Omdat op het land daar het voedsel te vinden is dat bij het beste deel van de ziel past, en het is ook voor dat verenspul waarmee de ziel wordt opgeheven geschikt. Dit is een wet van het Onvermijdelijke: een ziel die met een god erbij iets van de ware dingen heeft gezien, hoeft zich tot de volgende omwenteling geen zorgen te maken, en wanneer haar dit altijd lukt, zal haar nooit iets overkomen. Maar

wanneer ze niet mee kon komen en niets te zien kreeg, treft haar de pech dat ze gevuld en bezwaard wordt met vergeetachtigheid en machteloosheid. Zwaar als ze is, raakt ze haar veren kwijt en valt ze op de grond.⁽¹⁵⁾

In feite legt Plato ons in deze teksten versluisde kennis uit de Mysteryschool voor, met deels processen die de leerling tijdens een inwijding doormaakt. Via de Mysteryschool maakt de ziel kennis met de waarheid van de goden en door deze in zichzelf levend te maken en te *worden*, door inwijding, kan de ziel de ontwikkeling van grote cyclussen van evolutie versnellen. Nog een laatste citaat uit dit deel van de *Faidros*:

Als mens moet je nu eenmaal begrijpen wat grondgedachten inhouden, waarbij een heleboel waarnemingen door redenering in één begrip worden vervat. Dat is nu de herinnering aan wat onze ziel vroeger heeft gezien, toen ze met een god rondtrok en van bovenaf neerkeek op alles waarvan wij nu zeggen dat het bestaat, én toen ze opdook bij wat werkelijk bestaat. Het is zodoende terecht dat alleen de geest van een wijsgeer veren krijgt. Want hij is met zijn geheugen altijd zoveel mogelijk in de buurt van deze dingen waaraan de goden door er dichtbij in de buurt te zijn hun goddelijkheid danken. Daarom kan alleen iemand die herinneringen aan zulke dingen goed gebruikt en altijd volledig en volmaakt wordt ingewijd, werkelijk volmaakt worden. Omdat hij buiten de menselijke problemen staat en in de buurt van het goddelijke komt, wordt hij door de meesten voor warhoofd uitgescholden. Maar het ontgaat hun dat hij in hogere sferen is.⁽¹⁶⁾

Een praktische levensfilosofie

De grondgedachten die we in de drie Grondstellingen en de zeven Juwelen van Wijsheid vinden, presenteert Plato hier in een dichtelijke metafoer. Hoe verheven ook, het zijn Natuurwetten die we allemaal gewoon kunnen herkennen en waar we mee aan de slag kunnen. De universaliteit van deze Natuurwetten maakt ze ook het meest geschikt voor een praktische levensfilosofie.

De versluisde wijze waarop Plato de leringen presenteert heeft niet alleen te maken met het feit dat ze in zijn tijd alleen toegankelijk waren voor hen die zich waardig toonden. Het gaat ook om de praktische, nog

altijd actuele oefening om ons voortdurend te oefenen in zelfstandig denken. De grondgedachten moeten ons helder voor ogen staan als we werken aan een praktische levensfilosofie. Wat zijn nu de aannames? Waar baseer ik dit op? Plato houdt ons die vragen voor. Nadenken hierover verheldert onze visie op het leven – voorkomt dat we *nepnieuw*s voor zoete koek slikken – en bevordert het zicht op de weg van wijsheid. Zelfstandig denken is een van de eisen voor de wijsgeer of filosoof. En de oude Grieken bedoelden met die benaming veel meer dan wat er tegenwoordig onder verstaan wordt.

Inwijding

Plato was een ingewijde in de Mysteryën. Zoals we eerder in deze artikelen beschreven was de opzet van de Mysteryschool om de leerling in een versneld proces een begin te laten maken met het zelfbewust ervaren van de meer geestelijke gebieden. De sferen waarin we het Zelf uiteindelijk kunnen leren aanschouwen, kennen en ten slotte *worden*. Het Grieks omschrijft het laatste als *homoiōsis toiō theōi* of ‘eenwording met de godheid’. De opzet van de Mysteryën is ons terug te voeren tot de volmaking waaruit wij als een beginsel eerst nederdaalden, zegt Plato ook. Terugvoeren, want het proces is ook her-inneren: de zelfkennis weer in ons wakker maken.

Voor het proces van inwijding moet de leerling, de *neofiet*, eerst een intensieve studie en training doorlopen om de kennis die hem tot wijsheid kan leiden, eigen te maken en in de praktijk toe te passen. Maar vooraf aan deze scholing staat de belangrijkste vraag — die van het motief. Wat wil je ermee bereiken: wil je dit voor jezelf of om wat voor de wereld te betekenen? Mededogen is in essentie synoniem met het bewust uitgaan van de eerste grondstelling, Plato’s Idee van het Goede. Want als we de eenheid beseffen met al wat is, weten we ons daarmee onlosmakelijk verbonden en handelen als zodanig. De intentie om het mededogen verder in zichzelf te ontwikkelen is dan ook een vereiste om kennis te nemen van de meer verborgen leringen.

Het woord mystiek komt van het Griekse *muo*, wat ‘verbergen’ betekent. Natuurwetten zoals we die nu kennen als de zeven Juwelen van Wijsheid, vertegenwoordigen voor de leerling vooralsnog de verborgen

zijde van de Natuur. Deze worden ontsluitend en beproefd voordat de neofiet toe is aan de praktische ervaring van het zelfbewust ervaren van innerlijke, geestelijke gebieden.

De Grieken beschrijven dit proces in een aantal stappen. Bij Plato kunnen we onder andere verwondering of *thaumazein/laporia* als de eerste stap onderscheiden, dan een zuivering of *catharsis*, de wijding of *muesis* die vaak bestond uit bepaalde rituelen om de geschiktheid voor inwijding te toetsen en tot slot het daadwerkelijk ervaren, de aanschouwing of *epopteia* door het menselijk bewustzijn van het eigen hogere Zelf.

De eerste drie van in totaal zeven graden van inwijding bestaan zoals gezegd uit studie van de leringen, en het levend maken van de consequenties daaruit. In de hogere graden worden aanvullende leringen gegeven, maar verschuift de focus steeds meer naar het zelf opdoen en ervaren van Waarheid, door het aanschouwen en uiteindelijk één worden met wat we innerlijk zijn. Een versneld proces van bewustzijnsontwikkeling die de mensheid normaal gesproken zeer langzaam doorloopt.

Dat aan het versnelde proces van inwijding een intensieve studie en training vooraf dient te gaan, schrijft Plato ook in de eerder geciteerde *Brief 7*:

Alleen door je diepgaand en dikwijls met de zaak bezig te houden, ontstaat deze kennis in je ziel, plotseling, zoals plotseling een licht door een overspringende vonk wordt ontstoken en zich daarna zelf voedt.⁽¹⁷⁾

Discipline

Als we kiezen voor het mededogen, komen daar bepaalde beproevingen uit voort. Het ‘zwarte paard’ in ons zal zich laten gelden en dan moeten we de teugels aantrekken. Oefening in discipline en zelfbeheersing zijn dan ook uitermate belangrijk, en worden dit zo mogelijk nog meer bij de hogere graden van inwijding. Wat gebeurt er dan namelijk? Bij het daadwerkelijk betreden van de innerlijke gebieden in de hogere graden komt het bewustzijn van de neofiet tijdelijk los van het lichaam, waarbij hij de cyclus van leven en dood versneld doormaakt. De levenslijn met het uiterlijk voertuig is dan zeer dun — reden waarom dit uitsluitend gebeurt onder toezicht van een Leraar, iemand die reeds thuis is op de innerlijke gebieden.

Plato hint hiernaar in bijvoorbeeld de *Faidon*, waar hij beeldend schrijft over filosofen als degenen ‘die zich voorbereiden op de dood’ en die leren om hun ziel steeds meer los te maken van het lichaam.⁽¹⁸⁾

Om zelfbewust kennis van de innerlijke werelden op te doen, moet je dus op een gegeven moment het uiterlijke lichaam en de uiterlijke sferen van de Aarde achterlaten. De beproevingen worden zwaar. Vereist zijn een sterke wil, volmaakte zuiverheid van denken en toewijding en trouw aan de leringen en de Leraar. De risico’s voor de neofiet – het menselijk bewustzijn – zijn groot.

Veel van deze risico’s worden in de Griekse mythologie – en ook in de Kleine Mysteryën – aanschouwelijk gemaakt (zie kaders op de volgende pagina’s). Het zijn verhalen die de verwondering kunnen opwekken, maar ook een waarschuwing inhouden voor degenen die menen het Pad van geestelijke groei te kunnen bewandelen.

Sokrates' dood

De weg van wijsheid in het versnelde evolutieproces van inwijding is geen eenvoudige weg. We hebben in de Leraren der mensheid, zoals Plato, gelukkig ook de prachtige voorbeelden van mensen die deze weg met succes zijn gegaan. Maar uit de verhalen over inwijdingsprocessen (zie kaders) wordt duidelijk: de processen van inwijding kennen een strenge discipline, met beproevingen die alleen met behulp van een Leraar plaats kunnen vinden. Het zijn processen waar we normaal gesproken vele levens over doen en waarbij ook bepaalde kosmische omstandigheden van belang zijn. Zo zijn de jaarlijkse solsticia en equinoxen

Ikarus

Zo is er het bekende verhaal van Ikarus. De uiterlijke wereld der illusie kan een leraar zijn, doch tevens de oorzaak van het bouwen van een doolhof van smart en lijden, waarvan de uitgang moeilijk te vinden is. Of zelfs – bij een al te sterke gerichtheid tot de manifestatie – onvindbaar wordt. Ikarus zit samen met zijn vader Daedalus gevangen in een labyrint, in opdracht van koning Minos. Minos is de kleinzoon van de Rechter in de onderwereld. Daedalus is een handige uitvinder van allerlei instrumenten en hij heeft het labyrint zelf gemaakt in opdracht van Minos. In zijn gevangenschap maakt Daedalus voor zichzelf en zijn zoon *kunstmatige vleugels* om de doolhof te ontvluchten. Hij waarschuwt Ikarus echter vooral niet te dicht bij de Zon te vliegen. Ikarus vergeet de raad van zijn vader, waagt zich te hoog, waarop de was van zijn vleugels smelt en hij in zee stort.

We zien hier de doolhof waarin de ziel zich heeft ingesloten — een eigen gesponnen web van karmische neigingen die hem binden aan het aardse leven. Zo kunnen we vastzitten in uiterlijke illusies en is er een hoger deel in onszelf, Daedalus, dat ons de weg daaruit wijst. Maar we moeten dan wel zo ons karakter ontwikkeld hebben dat we niet overmoedig zijn. We moeten *zelfstandig* vleugels ontwikkelen – ons denken veredelen – en kunnen niet zomaar kunstmatige vleugels aannemen. Want als we in aanraking komen met het zuivere goddelijke – de Zon – en we kunnen die energie niet op eigen kracht dragen, dan kan daar uiteindelijk de dood op volgen. Het is een inwijdingsverhaal met een ernstige waarschuwing.

momenten die zich vooral voor de hogere inwijdingen lenen. De tocht die de inwijdeling naar de innerlijke sferen maakt wordt daarnaast door andere kosmische omstandigheden – het ene jaar wat beter dan het andere – gestimuleerd.

Het is al met al zo wat duidelijker waarom er in Plato's tijd zo'n gelofte van geheimhouding bestond. Als een inwijding niet goed verloopt, kan het lichaam sterven of loopt de inwijdeling psychische beschadiging op. Daarnaast zijn mensen in het algemeen vaak niet klaar om deze kennis volkomen onzelfzuchtig te gebruiken en moeten ze tegen zichzelf worden beschermd, tegen de macht die kennis ook met zich meebrengt.

Dat de geheimen niet altijd veilig waren en door goedwillenden onwillekeurig konden worden verspreid, zagen we al aan de geschiedenis van Sokrates, die op zijn sterfbed nog een mooie redevoering gaf over reïncarnatie. Hij zou de jeugd van Athene hebben verpest, maar de werkelijke reden voor zijn dood was dat hij – min of meer onbewust, want Sokrates was zelf geen ingewijde – in zijn betogen toch een aantal mysterieleringen naar buiten bracht.

De mysteriescholen waren in Sokrates zijn tijd reeds gedegeneerd en staatsinstellingen geworden. De symbolische dood van het hogere bewustzijn bij het schenden van geheimhouding was vervallen tot een doodstraf, opgelegd vanuit de staat. Dat werd dus ook Sokrates fataal.

Plato, die ingewijd was, maar toch iets van deze kennis uit mededogen wilde verspreiden, wist dus dat hij risico liep en moest goed opletten met wat hij schreef. Het is één van de redenen waarom hij voor de dialoogvorm koos, Sokrates vaak als hoofdpersoon opvoerde en de geheimste leringen altijd in de versluierde vorm van beeldspraak gaf.

Theosofia: de impuls in onze tijd

Ook in onze tijd is er voor mensen die kiezen voor het mededogen, de gelegenheid tot training, tot het opdoen van kennis en wijsheid, teneinde die kennis te verspreiden ten bate van de mensheid. Om mensen te *enthousiasmeren* voor de gedachte hoe mooi een wereld vol mededogen kan zijn.

H.P. Blavatsky gaf in opdracht van haar Leraren een nieuwe impuls aan dit streven met de oprichting van The Theosophical Society in 1875. De mensheid van

Orpheus

Een ander bekend verhaal is dat van Orpheus. Hij krijgt toestemming om zijn geliefde, Eurudike, uit de onderwereld te bevrijden, op voorwaarde dat hij niet naar haar zal omkijken vóór ze de onderwereld verlaten hebben. Met behulp van zijn zevensnarig instrument kan hij alle belemmeringen overwinnen, maar op de terugweg is de menselijke liefde in hem te groot om aan de voorwaarde te voldoen. Hij ziet om en verliest daardoor zijn geliefde.

De betekenis: alvorens tot de werelden van de geest te kunnen opstijgen wordt de neofiet op zijn kracht beproefd en dient hij af te dalen in de onderwereld teneinde een reddende taak te verrichten. Slechts indien hij van deze taak terugkeert zonder gehecht geweest te zijn aan de verlokkingen van de lagere werelden, slechts indien hij zichzelf onder alle omstandigheden gelijk blijft, is hij in staat het innerlijke Pad te vervolgen.

Een andere uitleg van dit verhaal is dat het hogere deel van de ziel de persoonlijkheid verliest en daar eigenlijk onverschillig tegenover moet staan.

nu kan dankzij de kennis die zij en haar opvolgers gebracht hebben en brengen op een minder geheimzinnige wijze kennismaken van de drie Grondstellingen en de zeven Juwelen van Wijsheid. De verantwoordelijkheid voor het opdoen en verspreiden van deze kennis is groot, want de gevaren van misbruik zijn nog altijd aanwezig.

De versluiering is echter niet geheel verdwenen. Want als één ding duidelijk wordt uit de beschrijving van de

processen van geestelijke groei, is het dat we als gewoon mens heel veel motivatie en doorzettingsvermogen nodig hebben om dit Pad enigszins versneld te gaan. De Natuur laat ons niet zomaar op haar snelwegen toe. Dankzij de Theosofia kunnen we nu teksten als de dialogen van Plato veel makkelijker begrijpen, omdat we weten wat de basis is, wat de grondgedachten zijn. En dat geldt niet alleen voor Plato, dat geldt ook voor buddhistische sutra's, de mystieke Islam, voor de *Tao-Teh-King*, et cetera. De Theosofia is de esoterische betekenis die verborgen ligt achter de exoterische vorm van de mysterielingen.

Daarnaast moet worden gezegd dat er ook in onze tijd nog Mysteryescholen actief zijn. Voor hen die zich geschikt maken is toegang tot het veeleisende Pad altijd mogelijk.

Filosofie als weg van wijsheid

Nu we een beeld hebben opgebouwd van de wijsheid waar Plato over spreekt, keren we terug naar Plato's visie op het begrip filosofie als weg van wijsheid. Eerder haalden we al aan dat Plato de filosoof neerzet als degene die zich voorbereidt op de dood. En hij schreef 'dat alleen de geest van een wijsgeer veren krijgt'.

Filosofie is te vertalen als 'Liefde voor Wijsheid', maar – schrijft H.P. Blavatsky – je zou het ook kunnen vertalen als 'Wijsheid der Liefde'.⁽¹⁹⁾ Daar wordt dan niet de liefde mee bedoeld die we in het dagelijks leven zo aanduiden. Het begrip 'Eros' dat de Grieken gebruikten, staat in zijn hoogste vormen voor goddelijke Liefde. Deze Liefde – Eros – behandelt Plato uitgebreid in de dialoog *Symposion*, een dialoog waarin de Liefde centraal staat en Sokrates als laatste het woord krijgt. Hij vertelt dan dat hij daar ooit in is ingewijd door ene Diotima uit Mantinea. Een symbolische naam die op haar status van ingewijde duidt. *Diotima* betekent namelijk letterlijk 'de door God geëerde' en *Mantinea* 'profetisch'. Het woord *Manteia* staat bovendien ook voor 'de gave van voorspelling', wat naar het contact met een ingewijde verwijst.

Diotima zegt eigenlijk: 'Liefde is een vorm van verlangen — en verlangen kan alleen maar uitgaan naar iets wat je nog niet hebt.' In feite is Liefde in essentie daarom 'de drang naar Onsterfelijkheid'.⁽²⁰⁾ En daarmee wordt niet onsterfelijkheid voor slechts de Filosoof zelf bedoeld, die hij – door middel van in-

Nikè

Tot slot het beeld van de Nikè van Samothrace zoals dat in het Louvre in Parijs te zien is. Helaas staat er slechts een zeer beperkte uitleg bij het beeld.

Daarin wordt vermeld dat het opgericht zou zijn in het kader van een veldslag van de Grieken. Maar wetende dat Samothrace een van de belangrijkste Mysteriescholen was van het oude Griekenland, is er veel meer te ontdekken.

Nikè is de godin van de overwinning. Hiermee wordt niet gewezen op een uiterlijke overwinning in een of ander bloederige oorlog, maar op de innerlijke overwinning van de ziel die door de overwinning van het lager zelf hogere gebieden van bewustzijn kan betreden. Daarmee heeft de ziel haar veren weer teruggekregen zoals we aan het standbeeld zien, dezelfde symboliek volgend die Plato in *Faidros* gebruikt.

Archeologen hebben daarnaast overal gezocht naar het hoofd van dit beeld, maar als het gaat om

een innerlijke overwinning dan hoort daar wellicht niets persoonlijks bij zoals een gezicht.

In het Buddhisme zie je dit bijvoorbeeld terug bij de Borobudur, de getrapte piramidevormige stupa vol met kleine stupa's met daarin buddhabeelden. Kom je bij de hoogste stupa, dan tref je deze leeg aan. Niet omdat daar een buddhabeeld ontbreekt, maar omdat de hoogste Buddha een bewustzijnsgebied vertegenwoordigt dat niet uit te beelden is. De weglating zegt *meer* dan welke beeltenis ook.

Een andere overeenkomst is dat de Nikè, die aan de oever van het eiland Samothrace heeft gestaan, zichtbaar door het water is gegaan. Ook dit motief vind je terug in het Buddhisme, waar over degene die via inwijding een hogere bewustzijnsstoestand heeft bereikt, wordt gezegd dat deze 'naar de andere oever is gegaan': *Tathāgata*.

wijding – kan bereiken. Vanuit het begrip dat elk leven in essentie dezelfde onsterfelijke bron deelt zal de ware Filosoof deze kennis niet voor zichzelf houden. Filosofie als ‘Wijsheid der Liefde’ is daarmee als het streven naar de Onsterfelijkheid voor alles wat leeft; dat is de hoogste vorm van Liefde, het Mededogen. Filosofie in deze betekenis is niet los te zien van wetenschap en religie. Deze Filosofie houdt zich bezig met de innerlijke werkelijkheid of *noumena* achter de uiterlijke verschijnselen of *phenomena*. Het is de weg om tot eenwording met het goddelijke te komen. Wat betekent de weg van wijsheid nu in onze tijd? Hetzelfde als in de tijd van Plato en hetzelfde wat het altijd geweest is. Het is het her-inneren van wie we in essentie zijn. De weg van wijsheid is onze eigen weg, de weg die wij zelf kunnen en moeten gaan. Het is onze evolutie. *Wij zijn de Weg*.

Referenties

1. Zie Erwin Bomas, ‘Plato: Waarheidszoeker en stichter van een Mysterieschool’, ‘Ideeën regeren de wereld’ en ‘Leren is her-inneren’. Artikelen in *Lucifer – de Lichtbrenger*, jaargang 39, nummers 3, 4 en 5.
2. *Plato verzameld werk*. Vertaling Hans Warren en Mario Molegraaf. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam 2012. *Theaetetus* 155d.
3. Zie ref. 2, Brieven (*Epistolai*), Brief 7, 341c-d.
4. De drie Grondstellingen luiden letterlijk als volgt:
 1. Eén Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk BEGINSEL, waarover alle bespiegeling onmogelijk is, aangezien het het menselijk bevattingvermogen te boven gaat en door elke menselijke uitdrukking of vergelijking slechts kan worden verminkt. Eén absolute Werkelijkheid die voorafgaat aan alle gemanifesteerd, beperkt zijn.
 2. De Eeuwigheid van het Heelal *in toto* als een grenzenloos gebied; periodiek ‘het veld van talloze zich manifesterende en verdwijnende Heelallen’, die ‘de zich manifesterende sterren’ en de ‘vonken der Eeuwigheid’ worden genoemd.
 3. De fundamentele gelijkheid van alle Zielen met de Universele Over-Ziel, die zelf weer een aspect van de Onbekende Wortel is; en de verplichte pelgrimstocht voor elke Ziel – een vonk van eerstgenoemde – door de Kringloop van Incarnatie (of ‘Noodzakelijkheid’) in overeenstemming met Cyclische en Karmische wet, gedurende het gehele tijdperk.
 Zie voor de drie Grondstellingen ook H.P. Blavatsky, Proloog van *De Gebeime Leer*, Theosophical University Press, Den Haag 1988. De Grondstellingen worden besproken vanaf blz. 43.
5. Zie ref. 2, *Faidon*, 72ab.
6. G. de Purucker, *Grondslagen der Esoterische Wijsbegeerte*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1994, blz.196.
7. Idem, blz. 279-80.
8. Zie ref. 2, *Faidros*, 245c-d.
9. Zie ref. 2, *Faidros*, 246a-b.
10. Zie ref. 2, *Faidros*, 246c-d.
11. Zie ref. 2, *Faidros*, 247a.
12. Zie ref. 2, *Faidros*, 247c.
13. Zie ref. 2, *Faidros*, 247d-e.
14. Zie ref. 2, *Faidros*, 248a-b.
15. Zie ref. 2, *Faidros*, 248b-c.
16. Zie ref. 2, *Faidros*, 249c-d.
17. Zie ref. 2, Brieven (*Epistolai*), Brief 7, 341c-d.
18. Zie ref.2, *Faidon*, 66-68.
19. H.P. Blavatsky, ‘The Origin Of The Mysteries’. Opgenomen in *H.P. Blavatsky Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1985, deel 14, blz. 255 voetnoot.
20. Erwin Bomas, ‘De Wijsheid der Liefde’. Artikel in *Lucifer – de Lichtbrenger*, jaargang 37, april 2015, nummer 2, blz. 46.

Plato en zijn betekenis voor onze tijd

Glasheldere visie op Plato nu in modern Nederlands

Plato is één van de Wijzen uit de antieke wereld (geboren in 427 voor onze jaartelling) die ook in onze tijd nog algemene bekendheid geniet. In de jaren veertig van de vorige eeuw werkte de bekende Nederlandse astronoom en Theosoof Herke Groot aan

een publicatie over Plato, waarvoor hij in de oorlogsjaren veel inspiratie opdeed in een besloten 'Plato-kring' in Laren. In 1947 verscheen bij uitgeverij Meulenhoff in Amsterdam zijn boek *Plato en zijn betekenis voor onze tijd*. Het geeft vanuit theosofisch perspectief gezien een glashelder inzicht in het werk van Plato.

Het werk van Herke Groot is geschreven in de oude spelling en is al sinds lang niet meer verkrijgbaar. Daarom heeft Stichting I.S.I.S. besloten tot een nieuwe uitgave: *Plato en zijn betekenis voor onze tijd*. De tekst is aangepast aan de hedendaagse Nederlandse schrijfwijze. Het plechtstatige taalgebruik in de citaten van Plato en zijn collega's is gehandhaafd om het karakter daarvan te behouden. De tekst wijkt dus uitsluitend op het punt van de moderne schrijfwijze af van het origineel.

Plato en zijn betekenis voor onze tijd is te koop of te bestellen bij de boekentafels en op de site www.stichtingisis.org. De prijs bedraagt € 20,-.

Onze huidige economische orde voorbij

Van een materialistische naar een spirituele economie

Heeft u zich weleens afgevraagd op welke uitgangspunten onze huidige economische orde is gebaseerd? Deze publicatie start met een kritische analyse van ons huidige economische stelsel. Wat is (het doel van) economie? Welke mensvisie is gangbaar in de economische wetenschap? Daarna komen de ideeën achter de volgende kernbegrippen uit de economie aan bod: schaarste en bezit, grenzeloze groei, concurrentie, vrije markt- en markt-evenwicht, productiefactoren, prijs en prijsmechanisme, en geld. Het is belangrijk om een analyse te maken van deze onderwerpen, omdat ze momenteel in maatschappelijke discussies veelal als vanzelfsprekendheden worden beschouwd.

Deze begrippen worden tevens belicht vanuit de Theosofie. Met een dergelijke benadering wordt een brede analyse gemaakt van ons huidige economische systeem, waarbij behalve wetenschappelijke tevens filosofische en religieuze aspecten aan bod komen. Dit boek bevat diverse ideeën over hoe onze samenleving eruit zou kunnen zien als wij het huidige economische model achter ons kunnen laten.

Dit boek is gratis te downloaden van de website van Stichting I.S.I.S. Deze publicatie is ook in druk verkrijgbaar en de prijs bedraagt € 17,50.

Colofon

Redactie:

Barend Voorham, Henk Bezemer,
Bianca Peeters, Rob Goor,
Erwin Bomas, Bouke van den Noort

Eindredactie:

Herman C. Vermeulen

Vormgeving en druk:

Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis,
De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag,
tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: info@stichtingisis.org
internet: www.stichtingisis.org

© Stichting I.S.I.S.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Dit nummer uit de Symposiumreeks is tevens nummer 6 van *Lucifer*, jaargang 39, 2017.

Stichting I.S.I.S.
De Ruijterstraat 72-74
2518 AV Den Haag
T : 070 - 346 15 45
F : 070 - 345 24 67
E : info@stichtingisis.org
I : www.stichtingisis.org

Den Haag, december 2017

Symposiumreeks, nummer 20 is tevens Lucifer, nummer 6, 2017